

ЧЛАНЦИ

Savo MARKOVIĆ*

DABRI, ISTAKNUTI PATRICIJSKI ROD ULCINJA

ABSTRACT: *Based on historiographical findings and the documents from the State Archives in Dubrovnik, the historical role and activities of members of one of the most important patrician lineages of Ulcinj are considered prosopographically and multidisciplinary. The chronological, genealogical and onomastic compatibility of this lineage to expatriates of Ulcinj, Antonine family Gabro of Dubrovnik, are pointed out, too. The Dabris are recorded in available historical sources from the 14th century to the 1600s. Their prominent social position vividly reflects the centuries-old manifold contacts and challenges of life on the border. Especially exemplarily in that regard were the personage and the fate of the young interpreter Pasquale Dabri.*

KEY WORDS: *late Middle Ages, patriciate, lineage, demography, Ulcinj, dragoman*

U istraživanju simbolike i semiotike jednog kraja, poseban značaj ima analiza diskursa. Doktor prava Jeronim Buća, Kotoranin, 1553. g. mletačku enklavu Ulcinj opisuje kao primorski grad usred pograničja Sklavonije i Albanije: „*in Dolcigno terra maritima nel mezo dei confini di Schiavonia et di Albania*“.¹ Iskazi domaćih ljudi pružaju najvjerodostojnije uvide u poimanje prostora, percepciju socijalne i fizičke distance, limitrofni identitet koji je prečesto od stranih pisaca, shodno proklamovanim političkim ciljevima, iskrivljavan i tendenciozno tumačen.

Uvod

Rod koji je u istorijskim izvorima bilježen u varijantama *Дабретиць* (1368), *Dabre* (1371, 1390, 1397, 1402, 1422/24, 1505/06); *Dabro* (1388)

* Autor je doktor pravnih i humanističkih nauka, Bar.

¹ Pismo J. Buće Monsignoruru Arrasa iz Napulja, 15. septembra 1553. Biblioteca Digital Hispánica, Biblioteca Nacional de España, Madrid, *Cartas de Jerónimo Bucchia a Nicolas Perrenot y al Cardenal Granvela*, Mss/7905/189 - /f. 4r/(88), (6. 7. 2017).

- Dabronis; *Dubro* (o. 1424), *Dabri* (1596, 1612), bio je jedan je od vodećih u društvenom životu Ulcinja od XIV stoljeća do 1600. godine.² Navedene su latinične varijante romanizovane u odnosu na slovenski oblik ličnog imena, odnosno prezimena *Dobre*, *Dobro*.³ Pripadnici roda, određivani najprije po patronimiku,⁴ označavani naslovom *Ser*, i staleški kao *nobilis*, obavljali su značajne funkcije u Crkvi, u komunalnoj upravi kao sudije, vicenotari, auditori („preslušnici“) i konzilijari (vijećnici), bili u službi Balšića i drugih uglednika, a rodbinski se povezali sa patricijskim rodovima iz Ulcinja i susjednih gradova, i sa značajnim humanistima. Još M. Šufflay ističe: „Die Patrizierfamilien Domagna aus Antibari und Dabre aus Dulcigno waren durch Wechselheiraten nahe verwandt“.⁵

Dabri u XIV stoljeću

Izvori i historiografija koji bilježe i razmatraju djelovanje pripadnika ovoga roda u XIV stoljeću ukazuju na različitost navođenja patronimika roda, koji se u to doba ustaljuje kao prezime, na slovenske oblike njihovih hrišćanskih (kalendarskih) imena, kao i na slovenska lična imena. Istaknuti izdanci roda, koji su iz razmatranih izvora poznati, obavljaju važne poslove u upravi komune Ulcinj, ali i u Dubrovniku, kao izaslanici zetskih vladara Balšića.

Mare uxor Piero de Dabro u testamentu sastavljenom u Dubrovniku 30. januara 1348, *propter pestilentiam mortalitatis*,⁶ određuje *che se faça I*

² „Slavische Vornamen in den alten Städten Dalmatiens im X.-XV. Jahrhundert.“: „*Dobre* (Gen. –ete), selten *Dobri*, romanisiert *Dabre*. A) Mannsname. In *Dulcigno*: *Dabre filius Georgii de Calanço de Ulcinio* 1282 *Div. Rag.* (...) B) Frauennamen. (...) *Dobro*, romanisch *Dabro*, –onis, selten *Dabrus*, im X.-XII. Jahrhundert sehr verbreitet. (...) Familien *Dabro* (–onis) in *Dulcigno* (sl. *Dabretić*) (...).“ Constantin Jireček, *Die Romanen in den Städten Dalmatiens während des Mittelalters*, Denkschriften der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften in Wien: Philosophisch-historische Klasse, Band XLIX, Wien, 1903, In Commission bei Carl Gerold's Sohn. I. Abhandlung, Zweiter Theil, 65, 69-70.

³ Konstantin Jireček, *Romani u gradovima Dalmacije tokom srednjega veka* (Zbornik Konstantina Jirečeka, II. Posebna izdanja SANU, knj. CCCVI, Odeljenje društvenih nauka, nova serija, knj. 42, u Beogradu 1962, 221.

⁴ „*Dabro*, ime pod kojim se u Ulcinju, Baru, Kotoru, Dubrovniku i Krku javljaju različite obitelji, zabilježeno u oblicima *Dabri*, *Dabronis*, *de Dabre*, *de Dabro*; *Dabretić*, *Dabrović*. Sa sigurnošću se ne može utvrditi kada je *Dabro* doista obiteljsko ime; dapače u gotovo svim slučajevima može se protumačiti kao patronimik.“ „Patronimik *de Dabro*, *Dabronis* prvi put se u Kotoru spominje 1181.“ „Krajem XIII i u prvoj polovini XIV st. javljaju se u Kotoru i drugi *Dabri*. Na Krku se bilježe 1198, u Baru 1247, a u dubrovačkim dokumentima *Dabro* se javljaju polovinom XIII, a izumiru polovinom XIV st., Ivica Prlender, „*Dabro*“, *Hrvatski biografski leksikon* (Gl. ur. Trpimir Macan), sv. 3, Zagreb: Leksikografski zavod »Miroslav Krleža«, 1993, 187-188.

⁵ Milan Šufflay, *Städte und Burgen Albaniens, hauptsächlich während des Mittelalters*, Akademie der Wissenschaften in Wien, Hölder – Pichler – Tempsky A.-G., Wien und Leipzig 1924, 37.

⁶ Istraživanja pokazuju da su demografski gubici od *crne smrti* u Dubrovniku, kao i u

*fante d'argento de ypp. II et che se porta ad Sca Maria de Dolcigno.*⁷ Iako nije izričito navedeno da su ostaviteljka i njen muž iz Ulcinja, patronimik⁸ i legat namijenjen prvostolnici ukazuju da bi se moglo raditi o porodici, odnosno rodu koji je imao veze s ovim gradom.⁹

Дмитр Дабретикъ Ulcinjanin, čovjek Stracimira i Đurđa Balšića, poslat je knezu, sudijama i vlasteli (vijećnicima) Dubrovnika 27. juna 1368.¹⁰ Stracimir i Đurađ Balšić javljaju dubrovačkoj opštini da šalju u njihov grad svojeg poslanika Dmitra Dabrećića Ulcinjanina („našeg človjeka“), koji će primiti tamo založeni, a sada vrlo potrebni Stracimirov zlatni pojas: „i da mi ne zamućite človjeka budi vaša draga ljubav jere je Rinald plaćen ovako“.¹¹ „Zetski gospodari braća Stracimir i Đurađ I Balšić obavještavaju Dubrovčane pismom (27. aprila 1368) da se kod njihova trgovca i kreditora Rajnolda Stambertisa (sin dubrovačkog kancelara Pona) nalazi Stracimirov zlatni pojas. Stoga su poslali svog čovjeka **Dmitra** Dabra iz Ulcinja da podigne založeni zlatni pojas. Krajem aprila 1368. on je boravio u Gradu sv. Vlaha kao

gradovima u Italiji, južnoj Francuskoj i Španiji u prosjeku iznosili 60%. Teške gubitke od kuge pretrpjele su patricijske i porodice pučanskoga statusa. Zrinka Nikolić Jakus, „Vrijeme rata, kuge, zatočeništva. Zadarske plemićke obitelji i posljedice mletačke opsade 1354./1346. i Crne smrti“, *Povijesni prilozi*, sv. 55, br. 55, Zagreb 2018, 10.

⁷ *Acta et diplomata res Albaniae mediae aetatis illustrantia*, Ludovicus Thallóczy – Constantinus Jireček – Emilianus Šufflay, II (1344 – 1406). Vindobonae: Typis Adolphi Holzhausen, MCMXVIII. (dalje: AA II), 9 (38), 272; C. Jireček, I. *Die Romanen in den Städten Dalmatiens*, I. Abhandlung, Zweiter Theil, 8.

⁸ Dubrovčanin Ivan de Dabro, sin Petranje, pominje se 1280-ih, a sa Magdalenom Crosio imao je sinove Petra, Marina i Ūrsa. Njihov unuk Mato Marinov pominje se 1345. g. I. Prlander, „Dabro“, 187–188.

⁹ Dubrovački plemićki rod Dabraća, koji tamošnji hroničari bilježe u iskrivljenom obliku (Dobarcho, Dabarcho; Dobarza, Dabarze i dr.), navodi se i da je iz Zete (Cerva, Mattei, Anonim). Cerva i Mattei, koji ga isključivo vezuju za Zetu, smatraju da su izumrli 1338. g., a po Anonimu Dobarza su izumrli 1366. g. O pripadnosti ovog roda plemićkom krugu N. Vekarić nije pronašao dokaze. Nenad Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnika*, Svezak 2, *Vlasteoski rodovi (A – L)*, Zagreb – Dubrovnik: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, 2012, 219.

¹⁰ AA II, 56 (244). Imena patricija Dabri, njihovih rodaka i s njima povezanih pojmova potcrtao je S. M.

¹¹ *Codex Diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae : Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije*, sabrao Tadija Smičiklas, uredio Marko Kostrenčić, Svezak XIV. Listine godina 1367-1373. Zagreb: izdala Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti (JAZU), knjižara Jugoslavenske akademije Lav. Hartmana (Stj. Kugli). Tisak dioničke tiskare. 1916, 146, № 95; Ljubomir Stojanović (sredio), *Stare srpske povelje i pisma*, knjiga I, *Dubrovnik i susedi njegovi*, Prvi deo, *Zbornik za istoriju, jezik i književnost srpskog naroda*, Prvo odeljenje, Spomenici na srpskom jeziku, knjiga XIX, Beograd – Sr. Karlovci: Srpska kraljevska akademija, 1929, 105, № 105; „založen kod nekoga“ - R.: Konstantin Jireček, *Spomenici srpski, Spomenik*, sv. XI, Beograd: Srpska kraljevska akademija, u Državnoj štampariji Kraljevine Srbije, 1892, 36, № 20“; K. Jireček, *Romani u gradovima Dalmacije*, 274.

poslanik braće Balšić da bi podigao Stracimirov pojas od Rajnolda. Na kraju pisma oni mole Dubrovčane da ispoštuju njihova čovjeka i da su obveze prema kreditoru bile izmirene.¹²

Nekadašnji ulcinjski komunalni vicenotar **Dimitrius Dabro**¹³ *pominje se i u izvodu iz katastika od 9. septembra 1388; (...) publicatum extractum de catastico scripto manu Dimitri Dabre, olim vicenotarii dicti comunis (...)*.¹⁴ Moguće da je on bio muž Slave i otac Mare (*Maro*), koje se pominju 1411. g, u vezi sa pravom na vinograd u Valdanosu; tamošnje posjede je Đurađ Stracimirović Balšić oduzeo ulcinjskim patricijima *de Colane* i drugim građanima. U izvorima se navodi da su Dimitar i Marin (Marinče) bili braća.¹⁵ Dimitar i Marin Dabro udružili su se 6. februara 1360. u trgovini s ulcinjskim patricijem Junijem Sevastom.¹⁶ Dimitar je 22. maja 1360. i 30. aprila 1361. u Dubrovniku sklopio dva kreditna ugovora ukupne vrijednosti 465 dukata.¹⁷

Učestvujući u trgovini, kako se bilježi, od 1360. g., Marinče je 18. aprila 1369. potpisao ugovor o zajmu 182 dukata s Marinom Vidovim Benessom. Osam godina kasnije – 15. avgusta 1377. – izdata mu je priznanica da je dug podmiren i da Marin Benessa ubuduće neće imati nikakvih potraživanja prema njemu.¹⁸ Zapis o namirenju duga ukazuje da se Marinče kasnije mogao ponovo zadužiti kod istog povjerioca.¹⁹ Dana 21. marta 1397. i 28. aprila 1402. bilježi se *Ser Marin (Marinče) de Dabre*, otac ulcinjskog auditora Živa i prokuratora Nikole.²⁰

U srodstvu s ostalim pripadnicima ovoga roda koji su trgovali u Dubrovniku izvjesno je, bio je **Johannis de Dabro de Dulcinio**, kako se bilježi 1368.g.²¹

¹² Marijan Premović, „Ulcinjani u kreditnoj trgovini Dubrovnika u drugoj polovici XIV stoljeća“, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, br. 61, Zadar 2019, 201.

¹³ K. Jireček, *Romani u gradovima Dalmacije*, 161.

¹⁴ U stvari sveštenika Marina i njegovog brata Marka pok. Ivana, koji su se sporili oko kuće u Ulcinju. *Codex Diplomaticus, Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae* - Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije, Sabrao Tadija Smičiklas, Svezak XVII: Listine godina 1386–1394. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, 1981, 165–165.

¹⁵ M. Premović, „Ulcinjani u kreditnoj trgovini Dubrovnika“, 201, s pozivom na izvore iz Državnog arhiva u Dubrovniku (dalje: HR-DADU, fond Dugovi i zadužnice Notarijata: *Debita Notariae*): „*Deb. Not.*“, sv. 4, f. 100v (6. 2. 1360); sv. 7, f. 182v (18. 4. 1369).“

¹⁶ M. Premović, „Ulcinjani u kreditnoj trgovini Dubrovnika“, 201 [HR-DADU, *Deb. Not.*], sv. 4, f. 100v (6. 2. 1360)].

¹⁷ *Isto* [HR-DADU, *Deb. Not.*], sv. 4, f. 113v (22. 5. 1360); sv. 5, f. 11v (30. 4. 1361)].

¹⁸ *Isto*, 201-202 [HR-DADU, *Deb. Not.*], sv. 7, f. 182v (18. 4. 1369); sv. 8, f. 73'v, (15. 8. 1377)].

¹⁹ *Isto*, 202.

²⁰ K. Jireček, *Romani u gradovima Dalmacije*, 138.

²¹ M. Premović, „Ulcinjani u kreditnoj trgovini Dubrovnika“, 201 [*Nixa de Dabro... Johannis*

Ivan se 31. maja 1361. pominje u jednom kreditom ugovoru, zaduživši se tom prilikom u iznosu od 63 dukata i 5 groša.²²

Svakako je blizak rođak Dimitra i Marina bio Nikša *de Dabro*. *Nixa de Dabro de Dulcinio* je naveden u dokumentu od 13. oktobra 1368: u Dubrovniku je pozajmio od Pavla Nikova Barabe 38 dukata.²³ *Nixa Dabre* je pomenut i 26. jula 1370. ili 1371, pored Dubrovčana i Venecijanaca, kao svjedok braće *Musachi in Vrego*.²⁴

Mada se ne bi mogla isključiti istovjetnost s Ivanom pomenutim 1361. g., *Ser Čiue de Dabre* je, prema dokumentu sačinjenom 19. marta 1390. u Ulcinju, dugovao g. Matku Drinkasu²⁵ iz Dubrovnika (*ser Matcho de Dringias de Ragusio*), za što mu je garantovao svim svojim pokretnim i nepokretnim dobrima (*omnia bona sua mobilia et stabilia*).²⁶ *Ser Giue*²⁷ *de ser Marini* (*de Marinçe*) *de Dabre* bilježi se 21. marta 1397. kao *auditore* („preslušnik“) i svjedok (*auditor sum testis*).²⁸

Dabri u XV stoljeću: poveznice s patricijima iz susjednih gradova; porijeklo dubrovačkih antunina Gabro

Rod Dabri u XV stoljeću karakterišu poveznice s istaknutim familijama iz susjednih gradova. *Nicholaus filius ser Marini Dabri de Dulcineo*, nećak *Domine Chiure*,²⁹ kćeri pok. *ser Simonis de Domagna* iz Bara, postavljen

de Dabro de Dulcinio... Deb. Not., sv. 7, f. 160v (13. 10. 1368)].

²² *Isto*, 201 [HR-DADU, *Deb. Not.*, sv. 5, f. 18v (31. 5. 1361)].

²³ *Isto* [HR-DADU, *Deb. Not.*, sv. 7, f. 160v (13. 10. 1368)].

²⁴ Nikša je naveden kao svjedok u tužbi. *Isto*, 201 [HR-DADU, serija Tužbe kaznenih djela učinjenih izvan grada: *Lamenta de foris*, ser. 52, sv. 1, f. 24v (26. 7. 1370)]; AA II, 56 (246), 64 (278). Godine 1459. Vreg se pominje kao jedan od krajeva Romanije u kojem se nabavljala pšenica ili proso: *ire ad Pirgum et Vregum vel ad alias partes Romanie et emere frumentum vel milium*. Bogumil Hrabak, „Privredne veze Kotorana i Peraštana s Albanijom u XIV i XV veku“, *Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru*, br. XXVII-XXVIII, Kotor 1979–1980, 48.

²⁵ Dubrovački pomorski preduzetnici Palmota imali su bliske rodbinske i poslovne veze s Ulcinjanima preko majčine rodbine *Drincasso de Dulcigno*. M. Premović, „Ulcinjani u kreditnoj trgovini Dubrovnika“, 202, i tu citirana literatura.

²⁶ AA II, 108 (446).

²⁷ Odras hrišćanskog imena Ivan, kao područno ime *Đivo*, *Đive*, prisutan na dubrovačkom području od XIV st., drži se da je romanskog postanja, ili da je mogao nastati ukrštanjem imena *Ivan* s italijanskim *Giovanni*. Domagoj Vidović, „Zaboravljena i rijetka imena“, *Rječnik suvremenih hrvatskih osobnih imena*, Ankica Čilaš Šimpraga, Dubravka Ivšić Majić, Domagoj Vidović, Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2018, 50; „U okolnim je krajevima (dijelovima Neretvanske krajine i jugoistočnoj Hercegovini) u kojima nije dokinuta razlika između slivenika *dž* i *đ* potvrđen lik *Dživo*, koji je češći u neslužbenoj uporabi. Ime *Dživo* isprva je potvrđeno u XVI. stoljeću.“ „Rječnik“, *Rječnik suvremenih hrvatskih osobnih imena*, 129.

²⁸ AA II, 163 (586); K. Jireček, *Romani u gradovima Dalmacije*, 138.

²⁹ M. Šufflay, *Städte und Burgen Albaniens*, 37. Ime *Chiura* je vjerovatno izvedenica od grč.

je 28. aprila 1402. u Dubrovniku za njenog zakonitog prokuratora, aktora i faktora (oslovljenog sa *Venerabilem virum dompnum*), u pogledu njene imovine u Baru.³⁰ Možda je Nikolina majka poticala iz porodice *de Domagna* iz Bara. Ukoliko je **Nikola** otac dubrovačkih Ulcinjana *Gabro*, sahranjen je u crkvi sv. Dominika u Ulcinju.

Dabri su imali posjed vinograda u Valdanosu, koji je bio „omedjen“ pravima ulcinjskih patricija Kolanovića i ulcinjske katedrale sv. Marije. Paskal (Paško) *de Colane* (Kolanović), sin znamenitog Jakše *de Colane* iz Ulcinja,³¹ došao je „u Veneciju da se žali na postupke lokalnih vlasti prema njegovoj imovini. Naime, dok je Ulcinj bio pod Balšićima, njemu i mnogim drugim građanima oduzeta su velika dobra i data dvoranima i prijateljima Đurđa Stracimirovića – Balšića. Kada je Ulcinj došao pod mletačku vlast, većina ovih dobara je vraćena, ali ne sva. Jedan od Paškovih vinograda³² u Valdanosu Balšić je dao Dukaletu Albancu, a mletačke vlasti mu ga nisu vratile jer je u međuvremenu i sam Dukalet prišao Republici. Sada, kada je i on pobunjenik, Paskal *de Colane* traži svoj vinograd i Senat nalaže lokalnom načelniku da ispita stvar.“³³ Pobunjenik je 24. marta 1411. bio pokojni, ali je pri tome trebalo uzeti u obzir i prava koja na navedeni vinograd ima crkva *Svete Marije od Ulcinja*. Štoviše, tada se zapravo pojavila *Sclaua*, žena pokojnog **Dimitra Dabrija** iz Ulcinja, pokazujući neki testament, prema kojem proizlazi da je njena kći **Maro** njoj ostavila rečeni vinograd da ga za života uživa, kako je u oporuci sadržano. Zbog toga moli, da se mletačke vla-

Kupá. B. Hrabak navodi da je Čura vlaško ime. B. Hrabak, „Privredne veze Kotorana i Peraštana s Albanijom u XIV i XV veku“, 67.

³⁰ AA II, 207 (691).

³¹ *Jache et Pasche de Colane* dugovali su 13. jula 1381, prema notarskim kartama, Dubrovčaninu pok. *Paulus-u de Barabi i Pale de Georgio*. *Pasque* je umro prije 2. jula 1399. Sa Nikšom Paskvinim *ser Margarucius Jacobi de Colane* se bilježi u dubrovačkom dokumentu od 2. jula 1399. Pomenut i kao zakleti sudija 1390. g., *Ser Margarutius Jacobi de Collane* zabilježen je takođe 1432. g. AA II, 89 (373), 176 (625); K. Jireček, *Romani u gradovima Dalmacije*, 181.

³² „(...) **de colanis de dulcigno** fidelis nostri, qui dicebat, ad se spectare quandam vineam positam in districtu *dulcigni* apud *vallenucis* possessam per quondam *ducaletum albanensem* rebellum nostrum. Quod mandaretur rectori nostro *dulcigni*, quod deberet in casu que eidem legitime constaret ipsam vineam fuisse ipsius *pasqualis* et ipsam legitime habuisse et possedissee ipsam cum omnibus suis Juribus libere restituere deberet eidem.“ *Acta Albaniae Veneta*, Saeculorum XIV et XV, Joseph Valentini, Pars Secunda, Tomus Sextus (R. Trofenik) München et alia 1971, 120.

³³ Miloš Antonović, *Grad i župa u Zetskom primorju i severnoj Albaniji u XIV i XV veku*, Beograd: Istorijski institut, 2003, 264. Dukalet, vođa Pamaliota, dobio je Bulkiju, u skadarskom distriktu, u blizini gornjeg toka Bojane (shodno privilegiji od 10. novembra 1407), a još ranije mu je Marin Caravello dao Murićane na desnoj obali Bojane i *Betigaret*. Pamalioti su konačno prišli Veneciji 1422. g., kada su dobili „kao nagradu posede pobunjenika u Ulcinju i okolini.“ „Sporovi sa potomcima ranijih vlasnika vukli su se pred sudovima nekoliko narednih decenija.“ *Isto*, 231, 301.

sti udostoje njoj dodijeliti rečeni vinograd. Pravedno će biti da se ulcinjskom rektoru naloži da sasluša pomenute Paskvala i **Slavu**, te da se zrelo razmotre njihova prava, da bi se donijela odluka o raspolaganju vinogradom kako po pravu ishoduje i treba da bude, s tim da ostanu pridržana prava koje ima navedena crkva **S. marie de dulcigno in vinea prefata (...)**.³⁴ To je ista **Slava Demetri da bois (boes)** kako je na drugom mjestu transkribuje Valentini, a tako zatim biva preuzeto u literaturi.³⁵ Mletačka koncesija („littera concessionis“) od 3. februara 1424. bilježi: „Item similiter litera facta fuit *Rado borchi sueque societati de domo de maurina (?)* que spectabat vnj *antiuarane / cum possessionibus suis / et de vinea de **slaua demetri da bois (boes?)*** etcetera.“ Slavin vinograd (vjerovatno navedeni, u Valdanosu) mletačke vlasti su 1424. ustupile Radu Borkiju i njegovoj ratničkoj družini, a po svojoj prilici i kuću s posjedom na Mavrijanu, koji su pripadali jednom Baraninu.³⁶

³⁴ „(...) Reseruatis Juribus que haberet Ecclesia Sancte Marie de *dulcigno* in vinea predicta. Nunc uero comparuit *Slaua* uxor quondam *dimitrij dabrij (?)* de *dulcigno* ostendens quoddam testamentum, per quod apparet, quod *Maro* filia sua, sibi reliquerit dictam vineam in vita sua, ut in testamento continetur. Et propterea supplicauit, ut dignemur dictam vineam, sibi facere assignari. Et Justum sit quod super hoc fiat id quod Jus suadet Vedit pars Quod ultra id quod captum est, Mandetur rectori nostro *dulcigni*, quod auditis dicto *pasqualj* et dicta *Slaua*, ac mature discusis Juribus suis, debeat de dicta vinea, et Juribus suis, disponere prout eidem de Jure videbitur et apparebit. Reseruatis Juribus que haberet dicta Ecclesia (...).“ *Acta Albaniae Veneta*, Saec. XIV et XV, J. Valentini, Pars Secunda, T. Sextus, 120.

³⁵ Značajan politički potres drmao je Ulcinj 1422–1423. g., nakon uvođenja mletačke vlasti. Izvjestan broj građana bio je primoran da napusti grad, a njihova imovina, uključujući kuće, konfiskovana je i data odanim građanima i Pamalioitima. Bila je to zvanična politika, utvrđena u najvišim organima vlasti u Veneciji. Među protjeranim građanima, za koje se pretpostavlja da su živjeli u Ulcinju, veliki broj nosio je hrišćansko-kalendarska imena i romanska prezimena: među njima su bili Petar de Nicho, Nicho Petri (de Zane) (*habeant domum petri de nicho et nicho petri que est ad plateam apud lobiam, et habeant vineam de pereste que fuit nicho petri; eidem Niche de molino de medio Petri de Nicha*, koji Nika Erman treba da drži s još nekolicinom; Đon Reč i sin mu Stefan te *Alecha buba* dobili su *casale petri de nicha*, Andrija Kruta iz Poprata je s družinom dobio „vnam domum *petri de nicho*“, a *Zacharia mad* četvrtinu vinograda *petri de nico* na lokalitetu *pereste*, 3. februar 1423). Ninze de Vano (iz Bara), **Slava Demetri de Bois**, Maro de Valle (*domo*) i Marin de Dabre. Marija, kći Marina Boncija iz Skadra i udovica Nika Petrovog de Zane žalila se 1425. g. da joj je ulcinjski knez konfiskovao miraz, što *nijedno komunalno pravo u Dalmaciji* nije dozvoljavalo. Zato je Senat naložio novom ulcinjskom knezu da udovici da zemljišne posjede u visini vrijednosti njenog miraza. Ukoliko nije moguće pronaći toliko zemlje u ulcinjskom distriktu, nadoknada se imala izvršiti od zemlje na drugim mletačkim posjedima u Mletačkoj Albaniji. M. Antonović, *Grad i župa*, 289; *Acta Albaniae Veneta*, Saeculorum XIV et XV, Joseph Valentini, Pars Secunda, Tomus Duodecimus, (R. Trofenik) München et alia 1971, 17-19.

³⁶ Moglo se raditi o Baraninu Mence de Vanno, oženjenom iz Ulcinja; ono što je u Ulcinju imao po mirazu *ninze (?) de vano (?) dantiuari* dato je Niki Kruti (*Crute*) i njegovoj braći. Koncesija sugerise i geografsku blizinu Mavrijana i Valdanosa, zapadno od Ulcinja. *Acta Albaniae Veneta*, Saec. XIV et XV, J. Valentini, Pars Secunda, T. Duodecimus, 17-19.

Jedan pripadnik roda je u novim društvenim uslovima loše prošao; *Marin de Dabre*, protjeran je iz Ulcinja, nakon političke promjene usljed ponovnog uvođenja mletačke vlasti, što se dogodilo 1422/23. g., kada su neki građani bili prinuđeni da napuste grad,³⁷ a njihova imovina (unutar i izvan grada), uključujući kuće, bila, shodno zvaničnoj mletačkoj politici, konfiskovana i data odanim građanima i pripadnicima skupine Pamaliota („nebrđanima“).³⁸ Prema dokumentu od 3. februara 1424, mletačka vlast potvrđuje državinu *duche Armenia* i *Theodora Armenia*: držali su, s njihovim posjedima, pola gornjeg mlina *et domum don Marinj de Dabre*.³⁹

Postavlja se pitanje bi li se naredne godine taj izgnanik, ako je izbjegao u Dubrovnik, pojavio u Ulcinju?⁴⁰ Na takvu tvrdnju bi možda upućivao zapis prema kojem su trgovci *Marino di Dubro* i *Desco Alessi* oko 1424. g. u Ulcinju, kao povjerenici Benedetta Schieria, prodavali tkanine proizvedene u Dubrovniku.⁴¹ Usljed kreditne prezaduženosti, sudski činovnik, ovlašten

³⁷ Postavlja se pitanje demografskih gubitaka i promjena koje su u patricijatu Ulcinja mogle izazvati ovakve odluke mletačkih vlasti. Moguće je da su neki prognanici ostali nezabilježeni, i da su malobrojne porodice bile posebno pogođene. Protivmletačka pobuna je rezultirala izgonom dijela patricijata, odvojenošću najaktivnijih članova od porodica i nemogućnošću upravljanja svojim dobrima, preraspoređenih drugim rodovima. *Up.*: Z. Nikolić Jakus, „Vrijeme rata, kuge, zatočeništva“, 11, 15, 23, 24.

³⁸ M. Antonović, *Grad i župa*, 264, 289. Antonović ističe da je Vlaha bilo nešto više na području *sovra Scutari*; tamošnje prezime *Armano*, *Herman*, i danas u aromunskom služi kao etnonim. Ako se izuzme osnivač družine Dukalet, kasnije vođe Pamaliota (izrazito miješane ratničke družine s prvobitnim vlaškim elementom, kasnije potiskivanim od albanskog; otuda se, od šezdesetih godina XV st., gubila potreba da Albanci sebe zovu Pamalio-tima te se to ime sve manje vezivalo za članove družine koja je postala najamnička vojska) nose vlaško prezime Herman [var. Ermano, Armano (selo *Kazene*, koje je kao jedino poslije 1425. pripadalo Skadru), Armania], a njihov najpoznatiji član vojvoda Nika (I) Herman († prije 1438) koji je vodio družinu u borbi protiv Srba za zasluge je 1422. dobio prostrane pronije u Zabožani, odnosno Svač. Autor navodi *Dabro* kao romansku porodicu sa slovenskim prezimenom. *Isto*, 223, 261–264, 270, 301; „(...) videlicet quod idem *Nicha* (sc. *erman pamalioti*) posset habitare in *soacio* ad suum beneplacitum (...)“ – 3. februar 1424. *Acta Albaniae Veneta*, Saec. XIV et XV, J. Valentini, Pars Secunda, T. Duodecimus, 17.

³⁹ „Preterea *duche Armenia*, et *theodoro armenia* / quod habeant medietatem molendini superioris et domum don *Marinj de dabre* / cum suis possessionibus ad beneplacitum nostri dominij etcetera.“ Niki (*Niche*, *Nikae Erman*) je dato i pola mlina *Petri de Niche*, koji je trebao imati sa sinom, s *Georgio*-m *Armenia et Menze Turcho*. *Acta Albaniae Veneta*, Saec. XIV et XV, J. Valentini, Pars Secunda, T. Duodecimus, 18, 19.

⁴⁰ S tim u vezi je stajala dužina trajanja propisanog izгона, koji je imao i ekonomske posljedice. Međutim, ukoliko je riječ o jednom rodu, koji je ipak očuvao svoje mjesto u komunalnom društvu, očito nisu svi njegovi ogranci bili pogođeni mjerama mletačke vlasti. *Up.*: Z. Nikolić Jakus, „Vrijeme rata, kuge, zatočeništva“, 24.

⁴¹ B. Schieri, trgovac iz Prata, uložio je 1429. godine 1.000 dukata u trgovačko društvo s Lukom Radosaljićem, Nikolom Marinovim *di Nale* (antuninom doseljenim u Dubrovnik iz Bara) i Nikolom Radulinovićem. Paola Pinelli, „Florentine merchants traveling east through Ragusa (Dubrovnik) and the Balkans at the end of the 15th century“, *Zbornik radova u čast akademiku Desanki Kovačević Kojić*, gl. ur. Rajko Kuzmanović, Banja Luka: Akadem-

od kancelarije, pristupio je konfiskaciji svih pokretnih stvari navedenih Ulcinjana iz njihove kuće u Dubrovniku, uključujući kuhinjske predmete i vrijednu srebrninu, zbog ukupne vrijednosti od 148 perpera i 10 groša.⁴² Možda ne treba isključiti mogućnost da se radi o pripadniku roda Gabro, čijem je bratu dubrovačko građanstvo dodijeljeno 12. juna 1431, a u Dubrovniku njegovi potomci bili prisutni do 1517. godine.⁴³

Uopšte, otvoreno je pitanje jesu li pripadnici roda Gabro, iseljeni u Dubrovnik - ako su potekli od ulcinjskog roda Dabro - iz određenih razloga izmijenili svoje prezime. Drugačija identifikacija, potencirana „nazivanjem“ sličnim imenom, možda je imala navedenu političku pozadinu, koja je pokrenuta dovodenjem u pitanje podaničke pripadnosti. K. Jireček međutim ne povezuje ulcinjske Dabro i iseljene Gabro, čije prezime izvodi od ličnog imena Gabrijel: „(...) in Dulcigno im XIV. – XV. Jahrhundert, auch **de Dabre, Dabri**, sl. **Dabretić** (...)“; „**Gabriel**, Dim. Gabro, Gabre, (...) in Antivari und Dulcigno Familien **Gabro**.“⁴⁴ „**Gabro, Gabrus**, Familie von Dulcigno im XV. Jahrhundert, angesiedelt auch in Ragusa. Von **Gabriel**.“⁴⁵ Zanimljivo je da se nakon jednog Dabretića 1368. g., kao poslanik Balšića u Dubrovniku 11. novembra 1412. (prije sklapanja mira Balše III s Mlečanima) bilježi „certo **Gabrielle**⁴⁶ **d’Antivari**, con incarico del quale non è rimasta alcuna particolare memoria. Si sa unicamente che la risposta fu immediata, e che gliela portò uno speciale inviato raguseo (...).“⁴⁷

Porodično prezime Gabro izrazito ističe *Vlajkijeva genealogija antunina: Origine, e Genealogia della fameglia Gabro*.⁴⁸ Zapis počinje konstatat-

ija nauka i umjetnosti Republike Srpske, knjiga X, 2015, 199.

⁴² Francesco Bettarini, *La comunità pratese di Ragusa (1414-1434), Crisi economica e migrazioni collettive nel Tardo Medioevo*, Firenze, Leo S. Olschki Editore, 2012, 85.

⁴³ Ruža Ćuk, „Trgovci iz zetskih gradova u Dubrovniku i srpskim zemljama u srednjem veku“, *Srednjovjekovna istorija Crne Gore kao polje istraživanja*, knjiga 3, Podgorica: Istarski institut Republike Crne Gore, 1999, 165.

⁴⁴ C. Jireček, I. *Die Romanen in den Städten Dalmatiens*, I. Abhandlung, Zweiter Theil, 22, 37.

⁴⁵ Constantin Jireček, *Die Romanen in den Städten Dalmatiens während des Mittelalters*, Denkschriften der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-historische Klasse, Neunundvierzigster Band, Wien: in Kommission bei Carl Gerold's Sohn., 1904. (Vorgelegt in der Sitzung vom 9. December 1903), II. Abhandlung, III. Theil, 27.

⁴⁶ To je mogao biti *Gabrielle Bačan*, zabilježen kao sudija u Baru 1394. g. Savo Marković, „*Bazana domus* – istaknuti reprezent barskog nobiliteta“, *Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru*, LIX-LX, Tom II, Kotor 2013–2017, 439.

⁴⁷ *La Zedda e La Dinastia dei Balšidi*, Studij historici documentati del Prof. Giuseppe Gelcich, Spalato: Tipografia Sociale Spalatina (G. Laghi) 1899, 290; Đurde Bošković, *Stari Bar*, Beograd: Savezni institut za zaštitu spomenika kulture, 1962, 268, (s pozivom na izvor: „Reform, XXXIV, 175“); „**Gabriel**, dem. **Gabro, Gabre**, rašireno naročito na jugu; u Baru i Ulcinju porodice Gabro.“ K. Jireček, *Romani u gradovima Dalmacije*, 168.

⁴⁸ HR-DADU, *Vlajkijeva genealogija antunina* (dalje: VGA), f. 172r. Genealogiju je nadopunjavao do 1728. g. dubrovački kancelar Kristo Ivan-Batistin Vlajki (iz antuninskog roda koji se po predaji iz Bara doselio oko 1450). Zrinka Pešorda Vardić, *U predvorju*

cijom da *La Nobil fameglia de Gabro* vuče porijeklo iz Ulcinja i *od najznačajnijih plemenitih kuća toga grada*, kako svjedoče javni spisi dubrovačkog notarijata i kancelarije.⁴⁹ Uočljiva je hronološka podudarnost i genealoška kompatibilnost pripadnika roda Dabre i antunina Gabro. *Giovanni* (Ivan) je, po *Genealogiji*, oko 1420. g. stigao u Dubrovnik s različitom robom, koju je sa sobom donio, i gdje se rodbinski povezao (*dove ne fece anco parentella*), te je u Gradu i ostao. U matrikuli bratovštine sv. Antuna nalazi se od 1430-ih godina *Zuan de Gabro*, od kojega potiče kuća u Dubrovniku.⁵⁰ U Dubrovniku je, kada mu je juna 1431. dodijeljeno građanstvo, označen i kao nećak jednog poznatog građanina: *Johannis Nicolich de Dulcigno nepotem Bartholi de Marino*⁵¹ – *po svojoj prilici ranije iseljenog Ulcinjanina u Dubrovnik.*⁵²

*Bartolomej Marinov iz Ulcinja je početkom XV stoljeća trgovao u istočnoj Bosni; 1. aprila 1404. predao je Stojaku Radmaniću i Rakoju Bokšiću iz Vlahovića 180 spuda soli tanke dubrovačke mjere, te su se ova dvojica obavezali isporučiti polovinu te soli na trgu Ustikoline rečenom Bartolomeju do 12. juna 1404. Merak Milošević iz Mališeva Vlah izjavljuje 29. jula 1404. da je primio od Bartolomeja Marinova iz Ulcinja i Deana Ratkovića 150 spuda soli, obavezujući se da će im polovinu izručiti u Goraždu ili u nekom drugom mjestu gdje oni kažu, a polovina će ostati njemu. Isto tako, Herak se obavezuje isporučiti samom Bartolomeju 90 spuda soli na tri mjesta: u Prači, Goraždu i Ustikolini.*⁵³ *Herak Milošević i Radoslav Miličević obavezuju se 11. novembra 1409. Bartolomeju Marini da će dovesti u Dubrovnik do srijede 6 dobrih tovarnih konja i tu natovariti robu i prevesti i njega i robu u Foču, po cijeni od 5 ½ perpera po konju. Ako robu prevezu do Goražda cijena će iznostiti 6 ½ perpera po konju.*⁵⁴

vlasti: dubrovački antunini u kasnom srednjem vijeku, Zagreb – Dubrovnik: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, Hrvatski institut za povijest, 2012, 33, 41, 43, 80-81, 107, 109, 147-148.

⁴⁹ *La Nobil fameglia de Gabro trahe origine dalla Città di Dulcigno in Albania, e de principali Case de Nobili di quella Città, lo attestano le scritture pubbliche in Notaria, e Cancelleria di Ragusa, e l'infrascritto testamento di Giovanni il quale del anno 1420 in circa venne a Ragusa con diverse mercantie, che seco portò (...).* HR-DADU, VGA, f. 172r.

⁵⁰ *Isto.*

⁵¹ *XII junii 1431. Prima pars est de creando civem nostrum Raguseum Johannum Nicolich de Dulcigno nepotem Bartholi de Marino cum preheminentiis, prerogativis, utilitatibus, commoditatibus, honoribus, oneribus et gravaminibus quibus utuntur et gaudent alii originarii cives nostri. Captum per LX, contra I. Secunda pars est de non creando civem nostrum dictum Johannem.* In marg: *pro Johanne Nicolich facto cive Raguseo.* HR-DADU, Acta Maioris consilii, sv. 4, f. 139v.

⁵² Bartol Marinčetić iz Ulcinja je oko 1400. godine dobio dubrovačko građanstvo. R. Ćuk, „Trgovci iz zetskih gradova u Dubrovniku“, 165.

⁵³ Desanka Kojić-Kovačević, „Arhivsko-istorijska istraživanja Gornjeg Podrinja“, *Naše Starine* XIV, XV, Sarajevo 1981, 114.

⁵⁴ D. Kojić-Kovačević, „Arhivsko-istorijska istraživanja Gornjeg Podrinja“, 115.

Bartulov nećak, *Giovanni Nicolich figlio di Nicolo Gabro*, oženio se s *Jaccominom*, kćerkom Radoslava Cvjetkovića iz kuće Turčinovića, građanina Dubrovnika, kako se navodi u miraznoj ispravi od 26. oktobra 1434.⁵⁵ S njom je imao djecu: Nikolu (*Nicolo*), Radoslava (koji se nije ženio), Marinika (*Marinco*), Damjana, *Cattarinu*⁵⁶ (*koja se udala za Nikolu Stefanova Nale, dubrovačkog građanina, shodno ispravi od 29. januara 1455*), *Živanu* (*Giuliana, Zohanna*)⁵⁷ - koja se udala za Mattea Dobruškova Latinicu, dubrovač-

⁵⁵ Znatno kasnije, 1484. godine (1483. prema *VGA*, ff. 172r-172v), *Jacomina uxor q. Johannis Nicolai, dicti Gabro*, ostavlja legat i za mlade žiteljke Ulcinja: „Apresso lasso alle due figliole de olim Zorzi figliol de olim Jacobaz in Dulcigno perperi ventiquatro, zoe perperi XII per zaschuna de esse, zoe alle previe figliole del dicto condam Zorzi de Jacobaz, quale prima serano maritade, et questo li lasso in aiuto de la loro dote, et morendo alguna de esse non maritada che sara de l'altra, et se per caso tute moresseno non maritade voglio che questo lasso vada alli fratelli loro, figlioli del dicto condam Zorzi.“ HR-DADU, serija Oporuke: *Testamenta Notariae* (dalje: TN), sv. 25, ff. 71v-72r (26. 10. 1484. - 4. 11. 1484). Univerzalni nasljednik i jedan od epitropa testamenta bio joj je sin Damjan, ali je primjetna uključenost izvjesnog Bartula iz Ulcinja u to izvršenje.

„Die IIII Martii 1491 Venerabilis vir **presbyter Jacobus de Dulcinio filius** quondam **Petri Jacobacii** nomine et vice **sororis sue Rine** (...) promisit fuit contentus et confessus habuisse et recepisce a Damiano Jo. Gabri dante et solvente de suis propriis (...) iperperis duodecem per dimidia legati per quondam Jacominam (...) **filiabus Petri Jacobacii de Dulcinio** pro quibus iperperi duodecem **Bartolus Jo. de Marco** ibi (...) iperperi XII.“ [HR-DADU, 10.2 – Izvršenje oporuka: *Distributiones testamentorum* (dalje: DT), sv. 21, f. 77r]. „Die XXV Junii 1491. D. Comes et Capitaneus Dulchinii Venerabilis Dominus Karolus Salomon per leteras suas sub sigillo Sancti Marci *fid* (cancell.) directa Magnifico domino Rectori et Consilio civitati Ragusii *fis* (cancell.) fidem fecit suprascriptos iperperos XII fuisse solvitis Dolchinii (...) Gonella ut in dictis leteris continet; datis Dolchinii 1491, die VIII Aprilis.“ (DT, f. 77r). „Die XVII Aprilis 1492 **Bartolus Jo. de Marco** nomine et vice **Margariete secunde filie Jacobatii** de Dulcinio pro qua de rato et rati intentione promisit fuit contentus et confessus habuisse et recepisce a Damiano Jo. Gabri alio retinendi in bonis quod Jacomine Jo. Gabri iperperos duodecem pro dimidia legati facti per dictam quondam Jacominam duabus filiabus dicti quondam **Jacobacii** promittens etiam dictus Bartolus conservare ipsum Daminanum indemnem cum suis bonis. Renunciando. (...) Die XXII Junii 1501 **Bartolus quondam Georgii civis et habitator Dulchinij** tanquam procurator et commissarius honeste (...) **d. Marie eius sororis** ut de procuram constat registrata in libro (...) fuit contentus et confessus habuisse et recepisce a **Johanne Bartoli de Marco** iperperos duodecem secundum legatum factum ipsi **Marie per antescriptam testatricem**. Renunciando. (...) iperperos XII.“ (DT, f. 77v). Potcrtao S. M. Na ustupljenim snimcima isprava iz HR-DADU i na kolaciji upisa iz *Acta Maioris consilii* najljubaznije zahvaljujem prof. dr. sc. Nelli Lonzi.

⁵⁶ *Catherina uxor Nicolai Stephani de Nale* (Katarina, kći Ivana Nikolinovog Gabro), sastavila je testament 28. maja 1502.

⁵⁷ HR-DADU, TN sv. 23, f. 138r. Indikativna je sličnost njenog imena s imenom Điva Marinaova Dabre (1397). U distribuciji Jakičinog testamenta navedena je 4. aprila 1487. kao *Zivana* (TN, sv. 25, f. 77r). Kao *Živanica*, odnosno *Živana*, navedena je 16. avgusta 1480. u testamentu njenog brata Nikole - *alle fiole de mia sorella Čivaniza, de Čivana sorella mia*; HR-DADU, TN sv. 24, f. 12v. Prožimanje hrišćanskih i narodnih imena ogleda se i u skupinama ličnih imena koja su mogla nastati prevođenjem hrišćanskih imena, ličnih imena nastalih pučkom etimologijom od hrišćanskih imena, te imena koja su mogla nastati prevođenjem

kog građanina, shodno miraznoj ispravi od 3. maja 1457, *Anuclu*, koja se udala za Ivana Marina Ruđu,⁵⁸ dubrovačkog građanina, shodno miraznoj ispravi od 13. januara 1473, Franicu (*Franceschina*), koja se udala za Antuna Marina Ruđu, dubrovačkog građanina, shodno ispravi iz 1479. g.,⁵⁹ i Venturinu,⁶⁰ koja se udala za Natala Tadejeva Nale, dubrovačkog građanina, shodno ispravi od 27. novembra 1483.⁶¹ U historiografiji je konstatovano za Ivanove kćerke; „shodno Genealogiji Čingrije, udavale su se za viđene dubrovačke građane.”⁶²

Iako se zvanično iselio u Dubrovnik 1431. godine, Ivan⁶³ je i dalje bio vezan za Ulcinj. Tako se 13. marta 1444. fratar Petar, majstor staklar, i njegov sin (!) Nikola obavezuju Ivanu Gabrovom da će na zvoniku crkve sv. Marije u Ulcinju „učiniti »kapelu« po uzoru na »kapelu« zvonika⁶⁴ crkve sv. Dominika u Dubrovniku.”⁶⁵

„Die XIII martii 1444

Frater Petrus, magister de vitris et Nicola eius filius super se et bona sua se ad meliorem tenentem obligantes promiserunt **Johanni de Gabro ibi presenti facere unam capellam de uno campanule videlicet supra campanule ecclesie sancte Marie de Dulcigno ad formam et similitudinem capelle campanilis ecclesie sancti Dominici de Ragusio**, noviter facti, altitudinis brachiorum XIII vel circa uno brachio minus vel uno plus et latitudinis secundum quod convenient, de bono tufo, et supra tufum cartizare decenter omnibus eorum expensis, et dare eam cimam vel capellam dicti campanilis completam et factam ut dictum est usque menses quatuor proxime fu-

imena romanskog postanja. Na dubrovačkom području narodna imena *Živan* i *Živana* promijenjena su u *Divan* i *Diva* (ime biblijsko-svetačkog porijekla, Ivan; u Dubrovniku se ime Ivo odnosilo na Ivana apostola, a Dživo na Ivana Krstitelja). D. Vidović, „Zaboravljena i rijetka imena“, 48–49; „Rječnik“, *Rječnik suvremenih hrvatskih osobnih imena*, 129, 159.

⁵⁸ „Ruđa”, „Rugija”, dubrovački je antuninski rod, doseljen, prema VGA, oko 1360. g. iz Stona. Z. Pešorda Vardić, *U predvorju vlasti*, 42.

⁵⁹ HR-DADU, VGA, f. 172r; TN sv. 23, f. 137v.

⁶⁰ *Venturina filia dicte olim Jacomine testatrix, Die X Martij 1526.* (HR-DADU, 10.2 – DT, sv. 21, f. 77v). *Vinturina, rel. q. Nathalis Thad.* – udovica pok. Boža Tad., kći Ivana Nikolinog Gabro, testament je sačinila 8. januara 1527.

⁶¹ HR-DADU, VGA, f. 172v.

⁶² Jovanka Mijušković, „Dodeljivanje dubrovačkog građanstva u srednjem veku“, *Glas CCXLVI*, knjiga 9, Beograd 1961, 117.

⁶³ Ivan Gabro je uz Sigismunda Čidilovića i Paskvala Pace bio poslovni saradnik Galeača Brugnolija. Oni su se 15. decembra 1452. obavezali Marinu Menčetiću da će mu u Zadru u mletačkoj moneti isplatiti 501 dukat i 62 solda. Radmilo B. Pekić, „Dubrovački Antunin Galeaco Brunjoli iz Mantove“, *Zbornik Radova Filozofskog fakulteta u Prištini*, XLV (1), Univerzitet u Prištini - Filozofski fakultet, Kosovska Mitrovica, 2015, 57.

⁶⁴ Smatra se da je izgradnja zvonika samostanske crkve sv. Dominika u Dubrovniku započela 1390. g., kada na zvoniku počinje da radi graditelj Cecho iz Monopolija.

⁶⁵ *Arhivska građa o staklu i staklarstvu u Dubrovniku (XIV – XVI vek)*, Sabrala i uredila Vere-na Han, Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti, Balkanološki institut, posebna izdanja, Knjiga 9, urednik Radovan Samardžić, 1979, 70.

turos. Et si non attenderent et darent dictam capellam completam in termino predicto quod dictus Johannes possit ipsam fieri facere damnis et expensis dictorum. Et dictus Johannes promisit ipsis fratri Petro et Nicole suprascriptis dare et solvere pro eorum labore et mercede dicti laborerii ducatos quinquaginta auri et sic convenerunt insimul prominentes predicta attendere et

Sl. 1. Samostan sv. Dominika, Dubrovnik; photo: www.izaberi.hr⁶⁶

observare et habere firma et rata renuntiantes. Et ultra predicta **dictus Johannes promisit** suprascriptis quod si in futurum aliqua molestia daretur sibi **per officiales dicte ecclesie** pro pactis alias factis inter eos pro dicto **campanile** quod ipse Johannes super se et bona sua defendet et liberabit eos magistros ab omni molestia et impedimento quod daretur sibi et solvet et satisfacet sibi omne damnum in quo incurerent occaxione predictam et dicti frater Petrus et Nicola promiserunt quod non petent aliquid a dictis officialibus pro pactis antea factis aliquo modo renuntiantes. (...) ⁶⁷

⁶⁶ https://www.izaberi.hr/wp-content/uploads/2014/05/samostan_sv_dominika_dubrovnik.jpg (13. 10. 2020).

⁶⁷ Nastavak dokumenta (...):

„Et illico post predicta dicti frater Petrus et Nicola, suprascripti, confessi fuerunt habuisse et recepisse a suprascripto Johanne Gabro dante et solvente pro parte dicte capelle dicti campanilis fiende ducatos viginti auri renuntiantes.

Die XXIII Aprilis 1444

Frater Petrus⁶⁸ suprascriptus die XIII septembris confessus fuit habuisse et recepisse a suprascripto Johanne Gabro dante et solvente ut supra ducatos quatuor auri.⁶⁹

Ivan Nikolin (*Giovanni di Nicolo Gabro*) je sastavio testament 1477. godine; otvoren je dan nakon njegove smrti, 7. jula 1480, a njime je ostavio nekoliko legata u Ulcinju, gdje je sahranjen njegov otac (*in Dulzigno, ove è seppellito suo Padre*).⁷⁰ Malo odstupajući od zapisa u *Vlajkijevoj genealogiji antunina*, njegova oporuka je zapravo iz oktobra 1477, i u njoj je zabilježen kao „Ivan Nikolin zvani Gabro“.⁷¹

Nikola, sin Ivanov (*Nicolò de Giovanni Gabro*), oženio je Nikoletu, kćerku dubrovačkog građanina Martola Tome Martolova Fiffa,⁷² shod-

Frater Petrus et Nicola, suprascripti, confessi fuerunt habuisse et recepisse a suprascripto Johanne de Gabro dante et solvente pro parte laborerorum suprascriptorum ducatos decem auri. Renuntiando.

Die III Junii

Frater Petrus suprascriptus confessus fuit habuisse et recepisse a suprascripto Johanne dante et solvente ut supra ducatos XIII auri. Renuntiando.

Die XXIV Julii 1444

Nicola, filius suprascripti fratris Petri confessus fuit habuisse et recepisse a suprascripto Johanne dante et solvente ut supra ducatos duos auri. Renuntiando.⁶⁸

Arhivska građa o staklu i staklarstvu u Dubrovniku (XIV – XVI vek), 71.

⁶⁸ Majstor fratar Petar, staklar, još ranije je, preko njenih prokuratora, bio angažovan na radovima u katedralnoj crkvi u Ulcinju; 25. februara 1440. je potvrdio, kako svjedoči javna isprava ulcinjskog komunalnog notara Francesca de Ortusija iz Padove, da je od don Ivana Bogde primio 15 perpera kao predujam za radove koje će obaviti u crkvi sv. Marije:

„Die XXV februarii 1440

Magister Petrus a vitriis sponte et excerta scientia confessus fuit habuisse et recepisse a dom Johanne de Bogde dante et solvente pro parte solutionis certorum laborerorum que ipse magister Petrus facere promisit de eius arte procuratoribus ecclesie sancte Marie de Dulcigno in dicta ecclesia ut de pactione et obligatione ipsorum laborerorum patet publico instrumento facto manu Francisci de Ortuxiis de Padua notarii comunis Dulcigni die 4 presentis mensis februarii yperperos quindecim, promittens dictus dom Johannes quod quando dictus magister Petrus fidem fecerit se scontasse dictos denariis in laboreriis predictis ipse dom Johannes habeat confessionem et receptionem sibi cassari et depenari faciet. Et versa vice dictus magister Petrus promisit et se obligavit quod in casu quo usque ad tres menses proxime futuros ipsos denarios non scontaverit ipsos restituere dicto dom Johanni de Bogde omni exceptione remota. Renuntiantes omnes. Judex et testis ut supra.“ *Isto*, 65-66.

⁶⁹ *Isto*, 70-71.

⁷⁰ HR-DADU, VGA, f. 172v.

⁷¹ *Testamentum Johannis Nicole dicti Gabro*: Ivan Nikolin (*Zohan de Nicola*) zvani Gabro, sačinio je testament 20. oktobra 1477, a umro 6. jula 1480. U izjavi posljednje volje određuje: *A sancta Maria de Dulcigno ducati diexe per coppi per coprir la chiesa. (...) A sancto Domenego de Dulcigno dove zaxe el mio padre ypp. XV. per coppi per coprir -de(?)· la chiesa. Jacominu*, koja je jedna od izvršiteljki njegove oporuke i tutorka nasljednicima, određuje da je dok je živa *donna et patrona de posseder tuto el mio*. HR-DADU, TN sv. 23, ff. 137v-138r (20. 10. 1477 – 7. 7. 1480).

⁷² Rod Fifa (*Gozze*), Phipha, Fiffa, Fifić, doselio se u Dubrovnik oko 1360. g. Z. Pešorda Vardić, *U predvorju vlasti*, 42.

no ispravi od 28. maja 1462 – s kojom nije imao djece. Navodi se da je Nikola Gabro 1460 g. sklopio bračni ugovor s Nikoletom⁷³ Goçe-Fifa, s kojom će ostati u braku do smrti, 1480. g.⁷⁴ Nikola je dao sastaviti testament navedene,⁷⁵ a Nikoleta 1494. godine.⁷⁶

Marinko, odnosno Marin Ivanov (*Marinco over Marino figlio di Giovanni*) oženio je Ružu (*Rusa*), kćerku dubrovačkog građanina Živka Đurkovića Ragonattija,⁷⁷ s kojom nije imao djece. Damjan Ivanov je oženio kćerku dubrovačkog građanina Natala Stefanova Nale, shodno dokumentu od 1479. i miraznoj ispravi od 25. februara 1482. S njom nije imao djece. Damjan je sastavio testament 1517,⁷⁸ a Katarina 1519. g.⁷⁹ Smrću Da-

⁷³ Za Nikoletu je prethodno djed Tomo Martolov, 1453, kada je imala „oko 9 godina“ ugovorio brak sa Džorom Marinovim Dersa. Međutim, Džore je nakon šest godina osjetio duhovni zov. Odlučio je da se zaredi i postao fra Jeronim; u oporuci je naložio svojim epitropima da vrate miraz koji je dobio, a nesuđenoj je suprugi, „iz ljubavi i poradi savjesti“, ostavio 100 zlatnih dukata. *Isto*, 127-128.

⁷⁴ *Isto*, 128.

⁷⁵ „Nikoleta nakon takvog epiloga ipak nije ostala neudana, jer je već iduće godine (1460) sklopljen bračni ugovor s novim izabranikom Nikolom Gabrom, s kojim je provela 20 godina zajedničkog života, sve do njegove smrti 1480. godine.“ Zrinka Pešorda Vardić, „Gospode i čuvarice“ : O ženama iz dubrovačke bratovštine Svetog Antuna u kasnom srednjem vijeku’, *Acta Histriae*, 20, 1-2, Koper 2012, 36.

⁷⁶ *Nicola Joannis Gabri*; Nikola Ivana Gabro u izvaji posljednje volje takođe iskazuje posebnu pobožnost prema dominikancima: *Item lasso a Sancto Domenego iperperi quindexi ogni anno che sono tegnudi dire ogni setimana per messe doe che se dagano per l'anima de mio padre. (...) Item lasso a don Andrea de Pino de Dolcigno ogni anno iperperi diexi (...) che prega Dio. Ancho a lassato 30 iperperi per lo viaggio de Roma. El lasso che fazo a pre Andrea de Pino voglio che sia in arbitrio et dispositione de Madona mia madre in tute et in parte che essa faza como et quanto li pare del dicto legato. HR-DADU, TN sv. 24, 12v-13r (16. 8. 1480. - 10. 9. 1481). *Nicoleta uxor q. Nicolai Johannis dicti Gabro* - udovica Nikole Ivanovog zvanog Gabro, kći Martola Fife - sačinila je testament 26. decembra 1494, koji je otvoren i proglašen 17. februara 1495. *Up.: Testamento di detto Nicolo / - detta Nicoletta d 1494 in f. 72. HR-DADU, VGA, f. 172v.**

⁷⁷ „Masnić (Ragonatti)”, „Đurković”, antuninski je rod doseljen, prema VGA, oko 1360. g., sa Šipana. Z. Pešorda Vardić, *U predvorju vlasti*, 41.

⁷⁸ HR-DADU, TN sv. 32, 130r-131v (12. 6. 1515 – 10. 6. 1518): *Damianus Johannis Gabri; defunctus in Breno* (Župa dubrovačka) septembra 1517.: *Item lasso per uno viaggio a Roma ducati diexe che se manda chi parera a Catharina detta. (sc. mia moglier, donna et patrona). In margine: Die 20 Novembris 1554. Venerabilis presbiter Vincentius Bosotta de Antibari sponte habuisse confessus est a Natali Mar. de Rugia sol. de suis denaris (...) rehabendi ducatos auri decem pro (...) viaggio Romae. (...). (130v).* Duhovnik iz Bara je prije toga boravio u Rimu. Zabilježen je u Matici Zavoda Sv. Jeronima 19. avgusta 1554: „1554, 19 aug. Congregatione... M. dun Vincenzo Bussota de Antiuari“. Ivan Črnčić, „Prilozi k razpravi: Imena Slovjenin i Ilir u našem gostinjcu u Rimu poslije 1453 god.“, *Starine*, Knj. XVIII, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb 1886, 107. *Up.: Testamento di detto Damiano de 1527 f. 120. HR-DADU, VGA, f. 172v.*

⁷⁹ *Catherina, uxor q. Damiani Joannis Gabri* (ud. Damjana Ivana Gabri, kći Boža Nale) testament je sačinila 23. marta 1521. g. (HR-DADU, TN sv. 33, 23. 3. 1521 – 2. 4. 1521). *Up.: Testamento di detta Cattarina de 1529 in f. 92. HR-DADU, VGA, f. 172v.*

mjana 1517. g., ugasila se ova porodica u Dubrovniku, nakon 87 godina.⁸⁰

U *Vlajkijevoj genealogiji antunina* nije pomenut, ali je u Dubrovniku u isto vrijeme kad i Ivan („Nikolić“), boravio i njegov brat **Marinče**, koji je neka tamošnja prava uživao kao *civis* te bi se mogao nazvati „podrazumijevanim“ dubrovačkim građaninom.⁸¹ Braća Ivan i Marinče (*Zohane et Marinze fradelli*), ulcinjski nobili iseljeni u Dubrovnik oko 1420, odnosno 1425. g.⁸² – još u vrijeme Balšića – postali su pripadnici bratovštine antunina.⁸³ Godine 1443. g. su trgovali na području Stjepana Vukčića Kosače, a vojvoda je dvojici braće oduzeo dukate i stvari od vrijednosti kojima su trgovali.⁸⁴ Dubrovčani su se za njih zauzeli, svjedoči isprava od 8. avgusta 1443. te je dubrovački poslanik dokazivao „vojvodi Stjepanu Vukčiću da su Jovan i Marinče Gabro njihovi građani“,⁸⁵ a ne mletački podanici (suditi njegovog neprijatelja, za što ih je optuživao). U poslanici vojvodi nadugo su i naširoko opisali životni put dvojice braće i razloge zbog kojih su ih smatrali dubrovačkim građanima.⁸⁶ Između ostalog, naveli su da su braća iz Ulcinja u Dubrovnik došli prije dugo vremena i da se Ivan skrasio u Dubrovniku, oženio kćerkom dubrovačkog građanina i kupio kuće i posjede: (...) *che li detti Zohane et Marinze fradelli per fino allo tempi della bona memoria del signor Balza si se partino della zitade de Dolzigno et si se redusino sotto l ombra della soa signoria stagando uno de lor zoe lo detto Zohane in Ragusa nella qual se a maridado in una fiola dimo lor zittadin de Ragusa et apresso a comprato chase e possessione. Et l'altro zoe Marinze stagando et conversando nelle parte de Schiavonia la dove conversando lor zittadin et mercadanti el qual sempre se a acpitado et chiamato per Raguseo nostro et sempre a obedito chome Raguseo et sodito della Signoria de Ragusa a diti li comandanti et facione dela Signoria de Ragusa. Et nichil piu mexi sono che se a maridado in Ragusa in una fiola dimo lor zittadin.*⁸⁷ Na osnovu navedenog je zaključeno da su Ivan i Marinče, iako su bili iz mletačkog Ulcinja, prije 8. avgusta 1443. prešli u Dubrovnik, da se osjećaju Dubrovčanima i da posluju po du-

⁸⁰ *Con la morte di sudetto Damiano seguita de 1517 diede fine questa fameglia in Ragugia doppo un corso di 87 anni.* HR-DADU, VGA, f. 172v.

⁸¹ Z. Pešorda Vardić, *U predvorju vlasti*, 80.

⁸² Genealoške analize Nenada Vekarića pokazuju izvjesna odstupanja između stvarno mogućeg i vremena dolaska u Dubrovnik navedenog u *Vlajkijevoj genealogiji antunina*. Z. Pešorda Vardić, *U predvorju vlasti*, 33, 41; Irena Benyovsky Latin, Zrinka Pešorda Vardić, Ivana Haničar Buljan, „Antunini na Placi: prostorni razmještaj članova Bratovštine sv. Antuna duž dubrovačke Place u 15. stoljeću“, *Povijesni prilozi*, god. 37, br. 55, Zagreb 2018, 102.

⁸³ Z. Pešorda Vardić, *U predvorju vlasti*, 80 („Matrikula antunina, f. 29; VGA, f. 172.“).

⁸⁴ *Isto*, 80.

⁸⁵ J. Mijušković, „Dodeljivanje dubrovačkog građanstva“, 117.

⁸⁶ Z. Pešorda Vardić, *U predvorju vlasti*, 80-81, 149.

⁸⁷ *Isto*, 81 („LL, sv. 13, 119“). Potcrtao S. M.

brovačkim zakonima.⁸⁸ Možda je iz zbivanja tog vremena proizašlo njihovo drugačije prezime u odnosu na rod Dabri (Dabro) u mletačkom Ulcinju. Iako samo u domenu pretpostavke, hronološka i onomastička podudarnost postoji u odnosu na mogućeg oca dvojice iseljenih Ulcinjana, kao i indicija u pogledu vrste robe kojom su trgovali.

Marinče je otišao u zaleđe (citirani dokument navodi da je boravio u Sklavoniji), gdje su išli i drugi dubrovački građani i trgovci, a cijelo se vrijeme zvao Dubrovčaninom, uvijek se ponašao kao Dubrovčanin i podanik dubrovačkih vlasti, te je slušao sve naloge i izvršavao sve obaveze prema dubrovačkoj vladi.⁸⁹ Ako bi Stjepan rekao da se Marinče jednom nije odazvao pozivu da dođe u Dubrovnik, dubrovački poslanik je trebalo da odgovori da je to bilo zbog bolesti, da je on poslije došao, a da je, shodno dokumentima od 22. juna i 26. avgusta 1443, zatvoren i osuđen kao Dubrovčanin.⁹⁰ Marinče je zbog neke „neposlušnosti“, shodno dokumentima od 12. i 24. oktobra 1443, bio osuđen i zatvoren.⁹¹ Z. Pešorda Vardić je pretpostavila da je možda bio oženjen iz antuninske porodice Ragionatti,⁹² međutim, taj mladoženja je možda bio njegov sinovac *Marinco*.

Ivan Nikolin Gabro je 1455. g. izabran za gastalda dubrovačke bratovštine antunina.⁹³ Gastaldski položaj je u XV v. odražavao put ličnog uspjeha⁹⁴ i društvenog uspona; Ivan je registrovan u matrikuli Bratovštine antu-

⁸⁸ J. Mijušković, „Dodeljivanje dubrovačkog građanstva“, 117.

⁸⁹ Z. Pešorda Vardić, *U predvorju vlasti*, 81.

⁹⁰ J. Mijušković, „Dodeljivanje dubrovačkog građanstva“, 117. U odnosu na prethodne društveno-jurisdikcione kriterije, u drugom dokumentu po istom slučaju dubrovački Senat je više legalistički tvrdio da jedan od dvojice braće „siando vegnuto qua a Ragusa he stato incarcerato et condannato chome Raguseo et sobdito della signoria de Ragusa et luy e buono subdito e Raguseo he stato obediente, et a consendo ad ogni voluntade et comandamento dela signoria di Ragusa“ (HR-DADU, *Lettere di Levante*, 13, f. 123r). Lovro Kunčević, „Civic and ethnic discourses of identity in a city-state context: The case of Renaissance Ragusa“, *Whose Love of Which Country?, Composite States, National Histories and Patriotic Discourses in Early Modern East Central Europe*, Edited by: Balász Trencsényi, Márton Zászkaliczky, Brill, Leiden, Boston, 2010, 155–156.

⁹¹ J. Mijušković, „Dodeljivanje dubrovačkog građanstva“, 117.

⁹² Z. Pešorda Vardić, *U predvorju vlasti*, 81.

⁹³ *Isto*, 148-149.

⁹⁴ „Ortaci ulažu u koleganciju 400 dukata i to: „...duc. au. 300 in quibus Dobrassinus et Marinus sint obligati Johanni Nicole dicto Gabro sub. die 31. X. et ducatos 100 de propriis denariis dicti Dobrassini...“. Svrha ove kolegancije biće: „...facere et exercere artem lane“. Ortaci se obavezuju: „...nihil ipsis panni dari possint in credenciam...“. Povijesni arhiv Dubrovnik (PAD), *Deb. not.* XXXIII, f. 187v, 9. II 1459. Radoje Hrebeljanović, trgovac iz Foče, zadužio se 28. novembra 1469. kod Ivana Nikolinog zvanog Gabro (*Johanni Nicole dicto Gabro*) za 36 perpera i 10 groša, i ponovo 5. januara 1471. (*Johanni Gabro*), za iznos od 76 perpera i 9 groša. Ignacij Voje, „Prilog proučavanju dubrovačkih trgovačkih društava“, Esad Kurtović, „Hrebeljanovići, Balićevići i ostali fočanski trgovci u periodu 1469–1524. godine“, *Zbornik radova u čast akademiku Desanki Kovačević Kojić*, 183, 332.

Sl. 2. Portal katedrale sv. Marije: *1510 adi primo di zvigno*, Ulcinj; photo S. Marković

nina 1438.⁹⁵ (službeno je postao antuninom 1439).⁹⁶ Zajedno s vlastelinom Mihom Proculo tokom 1453. i 1454. g. kreditirao je druge suknare sa 702 dukata.⁹⁷ Godine 1454. Ivan Nikolić Gabro je držao u najmu kuću na dubrovačkoj Placi, a 1459. pominje se drugi najmoprimac istog objekta.⁹⁸ *Jovan Gabro* se pominje i u izvoru od 7. decembra 1464,⁹⁹ a *suknar Ivan Gabro* 1481. g.¹⁰⁰ Buduća istraživanja bi mogla dati definitivan odgovor na hipotezu o povezanosti antunina Gabro i roda *Dabre*.

Humanistička poveznica

Ulcinjani **Paskval Dabro** (*Dabrus civis Olciniensis*) i kćerka mu **Catharina** (*filia Paschalis Dabri*)¹⁰¹ pominju se krajem XV stoljeća.

Padom Skadra pod osmansku vlast, kada su i njegovi roditelji pali u ropstvo, ili tom prilikom bili ubijeni,¹⁰² **Marin Bečić**¹⁰³ (*Scodrensis*, oko 1468

⁹⁵ I. Benyovsky Latin, Z. Pešorda Vardić, I. Haničar Buljan, „Antunini na Placi“, 102.

⁹⁶ Kada je imatrikuliran. Z. Pešorda Vardić, *U predvorju vlasti*, 147.

⁹⁷ *Isto*, 190.

⁹⁸ I. Benyovsky Latin, Z. Pešorda Vardić, I. Haničar Buljan, „Antunini na Placi“, 102.

⁹⁹ J. Mijušković, „Dodeljivanje dubrovačkog građanstva“, 117.

¹⁰⁰ Suknar Ivan Gabro, koji 1481. g., kako se navodi, posjeduje kuće u Četrnaestoj i Petnaestoj ulici dubrovačkog seksterija Sv. Nikole, zakup opštinske kuće na Placi preselio je iz trećeg sjevernoga u četvrti južni blok. I. Benyovsky Latin, Z. Pešorda Vardić, I. Haničar Buljan, „Antunini na Placi“, 120.

¹⁰¹ Daniele Farlati, Jacobus Coleti, *Illyrici Sacri* tomus septimus, Venetiis: apud Sebastianum Coleti, MDCCCXVII, 258.

¹⁰² Cecil H. Clough, „Becichemo (Bicichemo, Becichio, Bezicco), Marino“, *Dizionario Biografico degli Italiani*, Volume 7, 1970, [http://www.treccani.it/enciclopedia/marino-becichemo_\(Dizionario-Biografico\)/\(2.3.2019\)](http://www.treccani.it/enciclopedia/marino-becichemo_(Dizionario-Biografico)/(2.3.2019)), 1.

¹⁰³ Navodi se da je porijeklom iz Paštovića. „Bečić, Marin“ (Redakcija), *Hrvatski biografski leksikon* (dalje: *HBL*), 1, A-Bi, Gl. ur. Nikica Kolumbić, Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod 1983, 572.

– Padova, 1526), koji se tada nalazio kod rođaka u Ulcinju, prešao je s njima u Bresciju,¹⁰⁴ gdje je učio klasične jezike. Njegova majka je bila Bianca, kći Guglielma Pagnano, iz znamenite milanske trgovačke porodice; *Marino* je za vrijeme druge opsade Skadra prešao kod braće Pietra i Balzarina Pagnanija u Ulcinj, rođaka po majčinoj strani (kasnije od humaniste opisanih kao fiškala komore u Bresciji), koji su ga uzeli u zaštitu i afekt, preselivši se zatim u Bresciju, gdje je učio latinski jezik i umijeće govornišva.¹⁰⁵ Nakon što je kao šesnaestogodišnjak¹⁰⁶ 1484. u Bresciji održao govor u čast potestata Marka Antonia Morosinija (tj. poslije studija), vrativši se u Ulcinj, Bečić se vjenčao Katarinom, kćerkom Paskvala Dabra, pripadnika istaknutog gradskog plemićkog roda. „Dopo il corso degli suoi studi passò in Dolcigno, e quivi si prese in moglie *Caterina*,¹⁰⁷ fanciulla di xiv anni nata da *Pasquale Dabro*, uno de' principali Signori di quella Città:¹⁰⁸ *quae mihi christianis ceremoniis OLCHINII in aede divae Mariae publice desponsata est, quam virginem puram nondum XIV annos natam in manum meam dedit Paschalis Dabrus, in ea urbe longe princeps, qui & ipsius uxoris pater, & matris meae, quae illam ab infantia, perinde atque filiam, sanctissimis moribus instituit, vir est, atque Martinus Segonus Episcopus urbis, qui verba nuptialia fecit, & Petrus Venerius Praetor domum meam duxerunt universo populo comitante.*“¹⁰⁹ Tačna

¹⁰⁴ Nicolò Boccali († prije 1508) oženio je *Caterinu Arianiti Commeno*, sestru Konstantina Arianita, a jedna od njihovih kćerki, *Maria*, udala se prvo za Giacoma de' Pagnanija, građanina Brescije, iz porodice koja je imala interesa i veza (njihov rođak je bio i *Marino Becicemi*) u albanskim krajevima. Ako ne *Maria*, *Caterina Bocalis*, možda njihova druga kći (po *Dnevnica* M. Sanuda „di nazon greca“), udala se za 1519. za Mercuria (Maurizia) Bua Spata. Viljemu de Panjanu je u prvoj polovini XV v. oduzeto *Luogo de sora* Skadra. Gilelm pok. Antonija de Pagnanis iz Milana, nastanjen u Skadru, oženio je 1441. Kotoranku Luciju pok. Tadeja Krespa iz Milana. Lucija je imala imetak i u Lombardiji. Paolo Petta, *Stradioti, Soldati albanesi in Italia (sec. XV-XIX)*, Lecce: Argo, 1996, 106-107; M. Antonović, *Grad i župa*, 270; Lenka Blehova Čelebić, *Žene srednjovjekovnog Kotora*, Podgorica: CID, 2002, 101; Hans Joachim Kissling, „Bua, Mercurio“, *Dizionario biografico degli italiani* – Volume 14 (1972), http://www.treccani.it/enciclopedia/mercurio-bua_%28Dizionario-Biografico%29/ (14. 10. 2020); 1.

¹⁰⁵ *Dissertazioni Vossiane di Apostolo Zeno, cioè giunte e osservazioni intorno agli storici italiani che hanno scritto latinamente, rammentati dal Vossio. Nel III. Libro de Historicis Latinis*. Tomo primo. In Venezia MDCCLII. Per Giambatista Albrizzi q. Gir, 410.

¹⁰⁶ „Marin je tada bio u Ulcinju kod rođaka, pa je s njima prešao u Bresciju, gdje je učio klasične jezike i već sa 17 godina održao govor u čast gradonačelnika.“ Sebastijan Slade, *Fasti litterario-ragusini - Dubrovačka književna kronika*, Glavni urednik: Mirko Valentić, preveo i bilješkom popratio: Pavao Knezović, Zagreb 2001, 224.

¹⁰⁷ „Dopo il corso degli Studi passò *Marino* a *Dolcigno*, e quivi accasossi con *Caterina* di *Pasquale Dabro*“. Francescantonio Zaccaria, *Storia Letteraria d'Italia*, Volume VIII. Da Luglio a tutto Dicembre MDCCLIII, In Modena, MDCCLV. A spese Remondini, 203.

¹⁰⁸ *Dissertazioni Vossiane di Apostolo Zeno*, „Prælectio in Plin. H. II t.“, 410.

¹⁰⁹ *Dissertazioni Vossiane di Apostolo Zeno*, „Regg. della Rep.“, 410; D. Farlati, J. Coleti, *Illyrici Sacri* t. septimus, 258.

godina sklapanja njihovog braka nije poznata, ali se zna da je *Pietro Veniero di Luca* bio određen da upravlja Ulcinjem 1486, a da ga je 1489. g. naslijedio već pomenuti Carlo (Marcov) Salomone.¹¹⁰

Marin je s Katarinom imao mnogo (devetoro) djece. Bečić *in suis in Plinium praelectionibus*¹¹¹ navodi da je *Catharina* tada imala četrnaest godina (rođ. oko 1472); u Ulcinju je Bečić možda¹¹² boravio do 1492. g.; „prema Š. Ljubiću, dubrovački ga je Senat 1492. pozvao da bude rektor tamošnje javne škole.“¹¹³ Po napuštanju Dubrovnika, 1496. g. bio je u mletačkoj službi. U Veneciji¹¹⁴ je

¹¹⁰ *Dissertationi Vossiane di Apostolo Zeno*, „Regg. della Rep.“, 410.

¹¹¹ D. Farlati, J. Coleti, *Illyrici Sacri* t. septimus, 258.

¹¹² „Per passare ad altro fa di mestieri il sapere, che fattasi strada con il suo merito, venne inviato a regger le scuole della Repubblica di Ragusi, abbenchè fosse giovinetto, dove per dieci anni si riportò con tanta riputazione, che mal volentieri se lo vide levare da *Melchior Trivisano* Generale dell' Armata Veneziana” (...) te je poslom dospio do napuljskog i francuskog dvora. *Dissertationi Vossiane di Apostolo Zeno*, „Variar. Observat. Collect. in epist. ad Jo. Ludov. Navigerium.“, 411, 412.

¹¹³ *Marinus Becichemus* je nakon studija u Bresciji i boravka u Ulcinju bio neko vrijeme rektor škole (retorike) u Dubrovniku, gdje je 1. maja 1495. nastala poslanica *Castigationes ad Apuleium Victorinum et Ciceronis opus De oratore etc. necnon praeceptiones de componenda epistola, funebrique et nuptiali oratione*, koju je posvetio Senatu. U svoje djelo *Prelectiones Pliniana*e uvrstio je Sfondratijevo pismo kojim ga je dubrovački Senat oslobodio od dužnosti učitelja u Dubrovniku. Odlazi 1496. g. u Napulj, gdje postaje sekretar providura mletačke flote M. Trevisana. Za Mletačku Republiku je obavio brojne diplomatske misije. Godine 1500, postavši mletačkim građaninom, otvorio je humanističku školu u Veneciji, koju već 1501. g. premješta u Padovu. U novembru 1501. prihvatio je katedru u Bresciji i tu je više svojih djela pripremio za štampu. Rim je posjetio 1508. g., odakle odlazi u Veneciju za lektora humanistike, a iz Venecije je 1517. prešao na Univerzitet u Padovi za profesora retorike i često držao javne govore; *Orationes tres* (štampane 1524. g. u Rimu), *Orationes duae* (*Venetis*, 1529). Na Univerzitetu u Padovi predavao je retoriku do smrti. Održavao je prijateljske veze s mnogim Dubrovčanima. Ispjevao je ep o mantovanskim vladarima, ali je on izgleda izgubljen. Njegova rukopisna ostavština nalazi se u Marciani i Vatikanskoj biblioteci. S. Slade, *Fasti litterario-ragusini*, 122, 152, 166, 224–225; „Bečić, Marin“, *HBL*, 1, 572.

¹¹⁴ „Giunto poscia in Venezia, ospite del General *Trivisano*, fu scelto a lodare ne' funerali *Giovambatista Scita* Poeta Feltrino, e la orazione, avvegnachè lunga, fu composta da lui nello spazio di sole vent' ore, recitata a grande Uditorio nella Chiesa Parrocchiale, e Matrice di Santa *Maria Formosa*, siccome racconta *Paride Stefani* celebre Avvocato del Foro in una sua epistola a *Girolamo Bologni* Trivigiano, Poeta laureato.

Mercè di questa, e di altre simili azioni si guadagnò l'affetto e la stima de' principali gentiluomini della Repubblica, come di *Girolamo Donato*, di *Marco Dandolo*, di *Antonio Condolmaro*, di *Giorgio Emo*, di *Lodovico Navagero*, di *Bernardo Soranzo* e di cent' altri di tal carattere. Fra tanto aprì scuola di lettere, e allora fu, che, o per invidia, o per mal animo naturale, venne attaccato con vitupero da *Raffaello Regio*, che insegnava a que' giorni parimente in Venezia.

Non potendo più tollerare le ingiurie, fece un invito de' personaggi più illustri e più doti da ragunarsi un giorno nel Convento di S. *Stefano*, e quivi alla presenza di loro, non che del medesimo *Regio*, con tanta energia perorò contra del suo avversario, che tanto per questa, quanto per l'azione primiera *tota Civitas in laudem, & admirationem peregrini ignotique oratoris conversa est, confirmataque in ea opinione non multis post diebus tum in gym-*

uglavnom boravio do 1517. g., kada je prešao u Padovu,¹¹⁵ gdje je izabran za nastavnika retorike. Većina njegovih prigodničarskih govora je štampana.¹¹⁶

S obzirom da se *Paschalis Dabrus* bilježi u navedenom događaju koji se zbio između 1486. i 1489. g., izvjesno se on pominje i početkom XVI stoljeća. *Ser Paschalis Dabre nobilis* se bilježi u izvještaju kneza i kapetana Ulcinja Alvisea Baffa od 25. juna 1505, kada je njemu i vijećnicima komune Ulcinja iz Venecije posuđeno 50 dukata.¹¹⁷ Naveden je i kao vijećnik (*Nomina consiliarorum*) ulcinjske komune u dopisu Alvisea Moroa, sljedećeg kneza i kapetana Ulcinja, Vijeću desetorice, od 15. aprila 1506: *Ser Paschal Dabre*.¹¹⁸

Dabri u XVI stoljeću: funkcije u Komuni i Crkvi

Pozicije sudija u građanskim stvarima bile su u Ulcinju rezervisane isključivo za plemiće. Prema izvještaju ulcinjskog kneza i kapetana Alvi-

nasio, saepius, tum in aede divi Stephani celebri illa concione, quam contra Regii praesentis & audientis disceptationes fulminavit. Tra i parecchi Scolari, ch' egli educò nella Città di Venezia, vengono da lui rammemorati i seguenti; cioè : *Vittore Cappello, Gian-Iodovico Navagero, Marcantonio Contarini, ed Agostino Beaziano. Dissertazioni Vossiane di Apostolo Zeno, 412.*

¹¹⁵ „Volle il Becichemo porsi a minutamente particolarizzare le cerimonie del suo spozalizio, per confondere la maligna calunnia di *Raffaello Regio* Bergamasco, Professore di Umane Lettere in Venezia, ed in Padova, il quale aveva osato **dire in pubblico che la Caterina era stata rapita dal Becichemo in Padova al proprio marito da poco tempo**, e che non era consequentemente sua moglie, ma concubina; quando per altro allora si ritrovava **madre di nove figliuoli legittimi: sed enim quia in Catherinam meam uxorem carissimam meliore fortuna, viroque felicior dignissimam, tanta rabie increpuisti, ut concubinam mihi esse mentiaris**: ingiuria atroce, che finì di esacerbare l'animo del *Becichemo*, con cui nodriva anterior odio, per cagione di *Giovanni Calpurnio*, che altri dicono *Calpurnio*, Professore anch' egli di lettere in Venezia ed in Padova, che era stato suo Precettore in Brescia, e ch' era concorrente ed emulo del medesimo *Regio*; anzi perchè quegli avea scritto assai male dell' altro, e proscritte diverse insolenze contra eziandio del *Becichemo* stesso, egli ne prese la propria, ed anche l'altrui difesa con altrettante invettive, che si leggono sparse in fine della sua *Prelezione in Plinium*.” Ibid., „Prælectio in Plin. H. II.“; „Prælect. F. G. H. & alibi”, 411. Potcrtao S. M.

¹¹⁶ „Bečić, Marin“, *Hrvatska enciklopedija*, 2, Be – Da, Glavni urednik Dalibor Brozović, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2000, 11.

¹¹⁷ Lovorka Čoralić, „Iz prošlosti Ulcinjske biskupije i Barske nadbiskupije – tragom gradiva iz mletačkoga državnog arhiva (XVI st.)“, *Croatia Christiana periodica*, God. 30, br. 57, Zagreb 2006, 67; *Pisma i poruke rektora Bara, Ulcinja, Budve i Herceg-Novog - Epistolae et communicationes rectorum Dalmatiae et Albaniae Venetae / Pisma i poruke rektora Dalmacije i Mletačke Albanije*, Vol. 1, *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium*, Vol. LV; Prepisali i uredili Lovorka Čoralić i Damir Karbić; kazala izradili: Maja Katušić i Ivan Majnarić, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2009, 94–95 (br. 3, fond Vijeća desetorice).

¹¹⁸ *Pisma i poruke rektora Bara, Ulcinja, Budve i Herceg-Novog*, 92-94.

sea Baffa od 25. juna 1505. ulcinjskom plemstvu mogli su pripadati pobrojani članovi familija *Cosma, Cavalli, Ugrini, Martinis – Martini, Sabaci, Pulissi, Marchoi, Marin i Dabre*.¹¹⁹ Međutim, u narednim decenijama, koje obuhvataju turbulentna ratna dešavanja, izvjesno je broj ulcinjskih plemićkih rodova drastično smanjen. U spisu koji je u mletačkom Vijeću desetorice primljen 30. maja 1544, knez i kapetan Ulcinja Baldassare Condumier (*Bondumier, Bondumerius*) navodi da u Ulcinju postoje tek dvije patricijske porodice (kuće), s ukupno pet članova.¹²⁰ Zasigurno je jedna od njih bila i kuća *Dabre*. Kako bi doprinio društvenoj stabilnosti grada jačanjem patricijskog sloja, Condumier je odlučio da se u ulcinjsko plemstvo agregiraju još neke tamošnje porodice. Čini se da su se ovoj odluci suprotstavili ulcinjski biskup – Baranin Jakov Dalmas – i dva njegova skandalima uvijek sklona rodaka, koji su vjerovatno bili u bliskoj vezi sa ulcinjskim plemićima.¹²¹

Gospodin Frano Dabre, sudija u Ulcinju, pominje se u navedenim dokumentima uz Paskvala Dabre; *Ser Franciscus Dabre, zudice*, 25. juna 1505; *Ser Franco Dabre zudese*,¹²² 15. aprila 1506.

Nicolaus Dabri je 1513. godine bio **kanonik** u Ulcinju; a zatim vjerovatno **biskup** Lješa, najkasnije do juna 1517.¹²³ Sedmi tom *Illyrici Sacri Farlatija i Coletija*, međutim, Dabrija ne pominje. *Hierarchia Catolica*, vol. 3 (1923), navodi: „Nicolaus Dabri, can. Dulcinen.“ – 26. dec 1513 – Sch. Ind. 476: „**Nic. ep.** promisit solvere 33 1/3 duc. auri, si habuerit possessionem.“¹²⁴ U fusnoti stoji: „Disp. super def. aetatis et quoad sacros ordines; agebat enim a. 22. et erat clericus (Neapolitan.) tantum.“¹²⁵ Po navedenim podacima Nikola Dabri je mogao biti rođen oko 1491. g. Naslućuje se mobilnost u eklezijastičkoj hijerarhiji, od klerika i ulcinjskog kanonika. Navodi se, iako podatak nije siguran, da je umro 1517. g.¹²⁶

¹¹⁹L. Čoralić, „Iz prošlosti Ulcinjske biskupije i Barske nadbiskupije“, 67.

¹²⁰*Per pacifico et quieto vivere di questa fidelissima città, habbiandomi parso esser di bisogno aggregar algune case in numero di nobili, di quali solamente erano case due et in tutte persone numero cinque. Isto.*

¹²¹*Isto.*

¹²²*Pisma i poruke rektora Bara, Ulcinja, Budve i Herceg-Novog*, 94.

¹²³*Albania sacra, Geistliche Visitationberichte aus Albanien*, 1: Diözese Alessio, Herausgegeben und bearbeitet von Peter Bartl, *Albanische Forschungen* 26, 1, Harrasowitz Verlag, Wiesbaden 2007, 14.

¹²⁴*Bishop Nicola Dabri* [Catholic-Hierarchy], www.catholic-hierarchy.org/country/bal.html (23. 2. 2019), s pozivom na izvor *Les Ordinations Épiscopales*, Year 1513, Number 40.

¹²⁵U fusnoti 3 (mada je u gornjem tekstu njegovo prezime označeno fusnotom 5). *Hierarchia Catholica Medii et Recentioris Aevi, sive summorum pontificum, s. r. e. cardinalium, ecclesiarum antistitum series, Vol. III* (saeculum XVI ab anno 1503 complectens), inchoavit Guilelmus van Gulik, absolvit Conradus Eubel, Editio altera, quam curavit Ludovicus Schmitz-Kaltemberg, Monasterii MDCCCXXXIII. Sumptibus et typis Librariae Regensbergianae, 103.

¹²⁶*Bishop Nicola Dabri* [Catholic-Hierarchy], www.catholic-hierarchy.org/country/bal.html (23. 2. 2019).

Duhovnik Nikola je mogao biti brat **Marina Dabrija**, koji je rođen oko 1480. g., oženjen Florom, kćerkom ulcinjskog plemića **Sabacija**; njihova se kćerka *Joanna* udala u Lješū. Marin Dabri je mogao biti i otac Marka Dabrija, koji se pominje 1568. g.

Srodstvo s Ruggijima iz Bara i Sabacijima iz Ulcinja: dokument iz 1612. godine o rodoslovu Dabrija

Na osnovu podataka koje donosi dokument iz dubrovačkog arhiva od 14. marta 1612,¹²⁷ rekonstruišu se veze ulcinjskih patricija Dabri sa patricijima *Sabaci*¹²⁸ iz istog grada, sa barskim patricijima *Ruggi*, odnosno sa uglednim pojedincima iz tog grada i iz susjednog Lješā. Pomenuti je izvor nastao zauzimanjem Viktora Besalija, iseljenog iz Bara u Dubrovnik, rođaka i zakonitog nasljednika pokojnog Mattea Ruggija (preminulog bez sastavljenog testamenta), na osnovu oporučne izjave Dominica Sgurae, nasljednika i rođaka u prvom stepenu pomenutog Ruggija, shodno zapisima Suda za građanske stvari u Dubrovniku iz 1608, odnosno 1610. g. Dubrovačkim sudijama obratili su se prije toga zastupnici i čuvari dobara Natala (*Natalisa*) Surbija iz Ulcinja, rođaka pomenutog pok. Mattea Ruggija u drugom stepenu. Viktor Besali je pokrenuo postupak radi presuđivanja deklaratornom presudom, kojom će se obznaniti da je navedeni *Dominicus* kao rođak prvog stepena srodstva bliži rečenom pok. Matteu nego što je navedeni *Natalis*, što bi za posljedicu imalo da je tužilac Besali rođak i legitimni nasljednik pok. Ruggija po odnosnoj testamentarnoj izjavi i tužbi. S obzirom na to da je Besali nastojao da rezerviše, tj. obezbijedi vlastita prava po navedenom osnovu i prema drugim strankama, te da je i suprotna strana sudski dalje postupala, izvršen je uvid i ispitano je srodničko stablo Surbija i Ruggija, shodno izvoru registrovanom 1609, kao i rođačko stablo Dominika Sgure i Mattea (*Mattheus*) Ruggija, kancelarijski registrovano 1610. godine.

Konstatovano je da je **Marin (Marinus) Dabri iz Ulcinja** sa svojom ženom **Florom** izrodio dvije kćeri, Mariju i Ivanu (*duas filias Mariam et Joannam*), a Marija je bila supruga pok. Frana Ruggija iz Bara (q. **Franc. Ruggi de Antibarō**) s kojim je izrodila (*et cum dicto Francesco suo marito*), među ostalom djecom (*inter alios filios*) Mattea Ruggija.¹²⁹

Druga kćerka Marina i Flore Dabri, **Joanna**, bila je žena *Reste Sgure*, s kojim je rodila Dominika, među ostalom njihovom djecom, koja su premi-

¹²⁷HR-DADU, Ser. 18, *Sentenze di Cancellerie*, Sv. 178, 14. mart 1612.

¹²⁸*Sabacco, Sabači, Sabbaci*; prezime je, po K. Jirečeku, ponajprije moglo poticati od, kasnije raširenog, frigijskog imena Σαβάκιος. K. Jireček, *Romani u gradovima Dalmacije*, 198.

¹²⁹HR-DADU, Ser. 18, *Sentenze di Cancellerie*, Sv. 178, 14. mart 1612.

nula poslije smrti navedenog Mattea.¹³⁰ Otuda su *Mattheus* i *Dominicus* bili rođaci prvog stepena srodstva, rođeni od dvije sestre, Marije i *Joanne*, a drugonavedeni nasljednik svih dobara *dicti quondam Matthei*. U postupku je zatim izvršen uvid u rođačko stablo između navedenih Mattea Ruggija i Natalisa Surbija, registrovano u dubrovačkoj kancelariji 1609. g., na osnovu kojeg je konstatovano da je *Sabaci* iz Ulcinja (*de Dulcsinio*)¹³¹ bio otac Andrije¹³² i *Flore*, supruge **Marina Dabrija**, majke pomenutih pokojne **Marije** i **Joanne**. Rečeni je Andrija bio otac Laure, žene Marka Surbija, majke podnosioca molbe Natalisa Surbija. Na osnovu toga je utvrđeno da je Natalis bio Matteov rođak u drugom stepenu, a da je Dominik, kojeg je rodila Ivana, sestra Marijina, *matris dicti Matthei*, bliži i bližeg stepena srodstva pok. Matteu nego što je Natalis kojeg je rodila Laura, rođaka u prvom stepenu pomenute pok. Marije. Utvrđeno je i da stablo srodstva *pro dicto Surbi* ne sadrži ime pok. **Joanne Dabri**, Resteove žene, majke rečenog **Dominika**, kao i to da stablo registrovano 1611 (!), po instanci u odnosu na Dominika Sguru, ne sadrži ime Laure, majke pomenutog Natalisa. Navedeni je Natalis, rođak u drugom stepenu pok. Mattea, bio stanovnik Venecije (*sit Venetiis domesticus*).¹³³

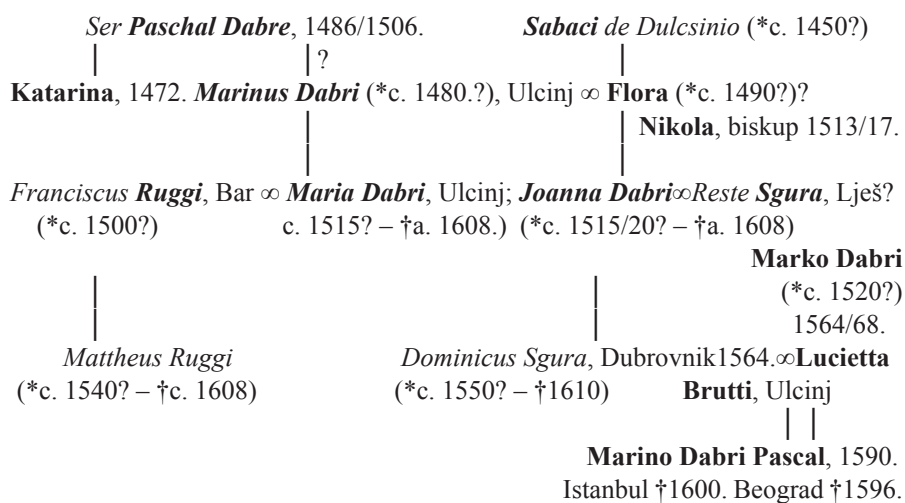
Razmatranjem dubrovačkog dokumenta od 14. marta 1612, pretpostavljene su sljedeće srodničke poveznice:

¹³⁰*Isto*, Sv. 178v, 14. mart 1612.

¹³¹Prema *Katićevoj genealogiji antunina* (dalje: KGA), iz kuće *Sabaci* prvi se u Ugarsku, odnosno Beograd, a zatim u Dubrovnik, preselio *Marco*, oko 1590. g., gdje se oženio s pripadnikom roda *Sorgo*: (...) *abbandonando quei luoghi nativi occupati dal Turcho per viver nel grembo di S. C. R., et andò verso Ungaria, dove ajutato dalla fortuna dopo lunga dimora fatta a Belgradi si portò a Ragusa, e contrasse matrimonio* (...). *Marco Sabaci*, nakon dugog prebivanja u Beogradu, preselio se u Dubrovnik, gdje je 1619. ugovorio brak s Marom (*Marra*), kćerkom Petra Andrijina (*Piero d'Andrea*) *Sorgo*. Mirazna isprava je sastavljena 20. marta 1620. *Sabaci* će postati dubrovački lazarinini (bratovština osnovana 1531. g.), a zatim, glasanjem o prijemu novih članova, antunini. *Marcantonio* (Markantun) *Sabaci* je obavljao dužnosti u lazarinskoj bratovštini, ali ga to nije spriječilo da 1668. g. pređe u antunine. HR-DADU, KGA, 027, f. 24v. Štefica Curić Lenert i Nella Lonza, „Bratovština Sv. Lazara u Dubrovniku (1531–1808): osnutak, ustroj, članstvo”, *Anali*, 54/1, Dubrovnik 2016, 83; Z. Pešorda Vardić, *U predvorju vlasti*, 70.

¹³²*Andrea di Sabacco* iz Ulcinja pominje se 10. marta 1421. u Dubrovniku, kada je sa sugrađaninom Matteom *di Marino* dugovao Firentincu Giorgiu Gucciju 30 dukata. *Andreas Joannis de Sabaçi* je zabilježen u izvoru iz 1442. g. Ime istovjetno s pomenutim pri razmatranju rođakih veza Natalisa Surbija, međutim, javlja se u izvorima nekoliko decenija ranije nego što bi se moglo pretpostaviti na osnovu razmatranog genealoškog ogranka. *Ser Domenego Sabaci quondam ser Marco* i *Ser Domenego Sabaci quondam ser Andrea* pominju se u izvještajima kneza i kapetana Ulcinja od 25. juna 1505. i 15. aprila 1506, kada se bilježe kao ulcinjski vijećnici. F. Bettarini, *La comunità pratese di Ragusa*, 179; K. Jireček, *Romani u gradovima Dalmacije*, 332; L. Čoralić, „Iz prošlosti Ulcinjske biskupije i Barske nadbiskupije“, 67; *Pisma i poruke rektora Bara, Ulcinja, Budve i Herceg-Novog*, 94, 97–98.

¹³³HR-DADU, Ser. 18, *Sentenze di Cancellerie*, Sv. 178v, 14. mart 1612.

Ukoliko je Marin (*Marinus*) Dabri bio Markov otac, onda je Marko svojem sinu po djedu mogao dati ime Marin, a po pradjedu drugom sinu ime Paskval. **Marco d'Abri** je, prema genealoškom stablu Brutijevih, 1564. g. oženio **Luciettu Bruti**.¹³⁴

Posljednji poznati pripadnici ulcinjskog roda Dabri

Marko Dabri je 1568. godine, preko sugrađanina iz roda **Bruni**, u Dubrovniku osigurao prevoz žita iz Ulcinja u Veneciju. Shodno ugovoru o pomorskom osiguranju, Gašpar Bruni iz Ulcinja je za račun Marka Dabrija iz Ulcinja negdje iza 21. februara 1568. osigurao teret žitarica ukrcaj u Ulcinju u brigantin patruna Paskvalina, kao i u drugi brigantin patruna Nikole Nikolice (*Nicolizza*), koji su taj teret prevezli u Veneciju. U tom poslu osiguranja, zaključenom u Dubrovniku, učestvovali su Tomo i Stijepo Sorkočević,¹³⁵ Trojo Kalošević i Ivo Ragnina.¹³⁶ Dokument o osiguranju koji utanačuje Da-

¹³⁴Domenico Venturini, „La famiglia albanese dei conti Bruti“, *Atti e memorie della società istriana di archeologia e storia patria*, anno XXI, 1904, volume XX, Parenzo: Presso la Società istriana di archeologia e storia patria, 1905, rodoslov iza p. 408.

¹³⁵Toma Pavlov (oko 1535 – 1600) predao je 1594. godine harač Sinan-paši u Beogradu; 1595. je bio poklisar na Porti; pet je puta bio dubrovački knez (1587/98). Njegov brat Stjepan, oženjen iz roda Bona, umro je oko 1569. g. Nenad Vekarić, *Vlastela grada Dubrovnička*, Svezak 3, *Vlasteoski rodovi (M – Z)*, Zagreb – Dubrovnik: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, 2012, 292, 293.

¹³⁶Josip Luetić, „O međunarodnoj djelatnosti moreplovaca, trgovaca i brodova iz Hercegovog, Perasta, Kotora, Budve i Bara u pomorskoj privredi Dubrovačke Republike 1566–1650“, *Boka*, 17, Zbornik radova iz nauke, kulture i umjetnosti, Herceg-Novi 1985, 54.

brijev sugrađanin Bruni možda implicira širi krug Dubrovčana s kojima je Dabri poslovao.¹³⁷

Sl. 3. *Dulcigno già detto Vlcino, città antiqua posta nel confine della Dalmatia verso levante sopra il mare Adriatico*, Giovanni Francesco Camocio, 1574. Photo: wikimedia.org.¹³⁸

Marin Dabri (Pabri) se pominje 11. aprila 1597, kada (Bernardino) Rosso u pismu Kühbachu pominje „prijepis pisma koje piše ovdje iz Cari-grada Marin Pabri osobi koja ne želi da bude imenovana, ali je korespondent („ali se dopisuje“) i prijerečenog **Marina**, i **Pasquala**, njegovog brata, koji je isti (onaj) koji je prošle godine došao u Prag s porodicom lijepoga sjećanja (pok.) g. ambasadora *Krekovicha*.“¹³⁹

¹³⁷ Možda je tu bio početak njegovog poslovnog odnosa s braćom dubrovačkog porijekla *Marini Poli*, koji će se protegnuti na Vlašku, odnosno vojvodu Mihneu II *Turcitula*, vojvodu Vlaške od septembra 1577. do jula 1583. i od aprila 1585. do maja 1591.

¹³⁸ Dulcigno: *Isole famose, porti, fortezze, e terre marittime sottoposte alla Ser.ma Sig.ria di Venetia, ad altri Principi Christiani, et al Sig.or Turco*, Venetia, alla libreria del segno di S. Marco, 1574. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/0/03/Dulcigno_-_Camocio_Giovanni_Francesco_-_1574.jpg/797px-Dulcigno_-_Camocio_Giovanni_Francesco_-_1574.jpg (26. 2. 2019).

¹³⁹ „copia di lettera che scrive quà di Costantinopoli Marin Pabri a persona che non vuole esser

Marino Dabri iz Pere 12. marta 1598. izvještava Bernardina Rossoa (izvjesno u Beču) o pripremama Turaka i o pregovorima Mihaï-Vodă-e s njima. Dabri je smatrao da sultan neće podići vojsku u rat, ali ipak nagovještava da je iz Carigrada, i iz okolnih krajeva, vojska zadržavana, da bi krenula ka granicama Vlaške. Tatari su takođe bili spremni protiv Mihaï-Vodă-e. Priča se i da se Erdelj (Transilvanija) sprema za proljeće; „a Mihaï Vojvoda nastavlja s fingiranim mirom, te su prekjuče došla dva njegova glasnika da bi pronijeli vijest kako stiže tribut Vlaške, koji bi trebao da bude u iznosu od pet (5) hiljada cekina, kako su mi rekli pomenuti ljudi, koji mi kažu da se njihov knez Mihaï pridržava dobrog mira kao prije, i da u njegovoj zemlji trgovci nastavljaju da trguju, kako Turci, tako i hrišćani, ali da iz mnogih obzira još uvijek ne rizikuju da uđu duboko u njene krajeve, kako jednog tako i drugog dijela, i Moldaviju. Uprkos tome, ovaj knez se nalazi u dobrom miru s Portom, i u ponajboljoj milosti ...“¹⁴⁰

Marin Dabri je preminuo u mladoj dobi, u Carigradu, 24. januara 1600. *Mattheo* di Faro šalje 4. februara 1600. iz Carigrada izvještaj o pregovorima Mihaï-Vodă-e s Turcima. U njemu se podsjeća da će se carski sekretar sjetiti da je 24. prethodnog mjeseca (januara) – umro jadni mladić Marin Dabri, voljen i poštovan od mletačkog baila kao da mu je brat.¹⁴¹

Shodno ženidbi Marka „d’Abrija“ s pripadnicom roda *Bruti*, ulcinjskom rodu Dabri je pripadao i Marinov brat **Pasquale Dabri**, tumač engleskog ambasadora u Istanbulu. Nekoliko činjenica na to posebno upućuje, po-

nominata, ma è corrispondente, e di Marin predetto e di Pasqual, suo fratello, quale è il medesimo che, l’anno passato, venne a Praga colla famiglia della bona memoria del signor ambasciatore Krekovich“. Komentar u fusnoti 4) dat je u okviru izloženog pisma koje iz Praga 19. novembra 1597. car piše von Kühbachu u vezi sa urotom oko oslobađanja Štefan-Vodăe. *Documente privitoare la Istoria Românilor*, culese da Eudoxiu de Hurmuzaki. Publicate sub auspiciile Ministeriului Cultelor și Instrucțiunii publice și ale Academiei Române, Volumul XI, 1517–1612, cuprinzând Documente adunate, adnotate și publicate de Neculaï Iorga, București. 1900, *Documente privitoare la Istoria Românilor, Acte din Secolul al XVI-lea (1517-1612)*, relative mai ales La domnia și viața lui Petru-Voda Șchiopol, adunate, adnotate și publicate de Neculaï Iorga. Sub auspiciile Ministeriului Cultelor și Instrucțiunii publice și ale Academiei Române. București. 1900, 530.

¹⁴⁰*Documente privitoare la Istoria Românilor*, 1594-1602, *Documente privitoare la Istoria Românilor*, culese da Eudoxiu de Hurmuzaki. Publicate sub auspiciile Ministeriului Cultelor și Instrucțiunii publice și ale Academiei Române, Volumul XII, 1594 - 1602, cuprinzând Documente adnotate și publicate de N. Iorga, București. 1903, *Documente privitoare la Istoria Românilor*, Volumul XII al colecției „Hurmuzaki“. *Acte relative la războaiele și cuceririle lui Mihaï-Vodă viteazul*, adunate și publicate de N. Iorga. Sub auspiciile Ministeriului Cultelor și Instrucțiunii publice și ale Academiei Române. București. 1903, 337 (504).

¹⁴¹*Documente privitoare la Istoria Românilor*, 1594–1602, Vol. XII: „quel povero giovane Marin Dabri, da baylo veneto amato quanto suo fratello honorando“, 676 (1043). Odnosnu rumunsku literaturu ustupio mi je kolega Cristian Luca, na čemu mu srdačno zahvaljujem.

najprije njegova povezanost s rodom Brutti:¹⁴² *Pasquale Dabri fu del q. monsignore Christophoro Bruti*.¹⁴³ Navedeni arhivski izvor bi mogao sugerisati da Dabri nije bio descendent Bruttija u pravoj nasljednoj liniji, već njegov rođak,¹⁴⁴ što bi podrazumijevalo šire srodstvo, odnosno čovjeka njegove kuće.¹⁴⁵ Genealogija u kojoj su dva nasljedna reda konfundirana (!),¹⁴⁶ upućivala bi da je Barnaba Antoniov Brutti imao sljedeću djecu: **Luciettu**, udatu za Marca **d'Abrija** (!), **Bartola** (koji se oženio **Marijom de Plebe**), **Ilariettu** (udatu za Demostenea Carreria, mletačkog trgovca),¹⁴⁷ **Cristofora** (pominje

¹⁴²O Bruttijima v.: Savo Marković, „Ulcinjске obitelji (patriciji Brutti) i europska diplomatska povijest ranog Novog vijeka”, *Hrvatski glasnik*, God. VII, Br. 53/54, Kotor 2009, 34–37, i God. VIII, Br. 57/58, 2009/2010, 48–51. Nacrta pisma kraljice Elizabete I Bartolomeu Bruttiju, od 2. oktobra 1590, kao odgovor na njegovo pismo iz kasnog ljeta iste godine koje je u London donio Thomas Wilcocks, v. u: *Elizabeth I's Italian Letters*, Edited and Translated by Carlo M. Bajetta, Palgrave Macmillan, New York, 2017, xxxviii, xlvi, lxxiv n 126, 163–172.

¹⁴³Tamás Kruppa, „Pasquale Bruti tolmács kalandos prágai követsége 1596-ban”, *Lymbus*, Szeged 2005, 29.

¹⁴⁴Ističe se i srodstvo Brunija s Bruttijima, te povezanost s Dubrovčanima: „Un Antonio Bruni, cugino di Bruti, era l'agente del principe nel lungo processo coi Ragusani.” Nicolae Iorga, *Ospiti romeni in Venezia (1570-1610)*, Bucarest : [Monitorul oficial și imprimeriile statului, Imprimeria natională], 1932, 112.

¹⁴⁵„ASVe Senato. Constantinopoli, Rubricari D4, 245v.” T. Kruppa, „Pasquale Bruti tolmács”, 29.

¹⁴⁶Djeca Barnabe Antoniovog (Lucietta, Bartolo, Ilarietta, Cristoforo, Antonio, Caterina, Giacomina, Lucia, Cristoforo, Barnaba) i njegovog sina Antonia (Cristoforo, Benedetto, Giacomina, Antonio, Giacomo, Bartolomeo, Marco) se genealoški različito prikazuju. Up. navedeno u: Ella-Natalie Rothman, *Between Venice and Istanbul: trans-imperial subjects and cultural mediation in the early modern Mediterranean*, A dissertation submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy (Anthropology and History) in The University of Michigan, 2006, Copyright 2007 by ProQuest Information and Learning Company, Appendix 14: Genealogical tree of the Brutti-Borisi-Tarsia, 464, i genealogiju prema kojoj su djeca Antonia Barnabinog – Ilarieta, Bartolomeo, Cristoforo, Giacomo, Antonio, Bernardo, Benedetto, Marco i Giacomina - u: Andrei Pippidi, *Hommes et idées du Sud-Est européen à l'aube de l'âge moderne*, București: Editura Academiei – Paris: Éditions du C.N.R.S., 1980.

¹⁴⁷Matthias del Faro, „dragoman cesareo”, srijeće se u izvorima posebno od 1581. g. Sin njegove sestre, Demostene Carrerio, koji je poslovaio i u Carigradu i Pragu (gdje je mogao prenositi tajne poruke), oženio je Ilariettu Barnabinu Brutti, odnosno Ilarietu Antoniovu Bruti („n. 1556”). E.-N. Rothman, *Between Venice and Istanbul*, 464; A. Pippidi, *Hommes et idées*, 135, 144, 151, i priložena genealogija (u kojoj se navodi da je mletački tumač Bartolomeo Antoniov, 1557-1592, oženio Mariu de Plebe – „sœur de Demosthene Carrerio” i nećakinju Matthiasa del Faro). *Matthias* je bio dragoman grčkopravoslavne vjere koji je boravio u carskoj ambasadi u Galati i prevodio na grčki, italijanski i turski jezik; januara 1576. zabilježene su pojedinosti njegove grčke svadbe, tj. ženidbe s kćerkom Mlečani na De s. *Cruce*, na kojoj je jednu od zapaženih uloga imao Brutti (*Bruti*). *Stephan Gerlachs deß Aeltern Tage-Buch, Der von zween Glorwürdigsten Römischen Käysern, Maximiliano und Rudolpho, Beyderseits den Andern dieses Namens, Höchstseeligster Gedächtniß, An die Ottomannische Pforte zu Constantinopel Abgefertigten, Und durch den Wohlge-*

se 1568. u Ulcinju i kasnije u Carigradu), **Antonia** (1518–1571), **Caterinu** (udatu za Riccarda da Verzija),¹⁴⁸ **Giacomu** (koja se pominje 1549, udatu za Pietra „Bensa“),¹⁴⁹ **Luciu** (koja se pominje 1561. g.), **Benedetta** i **Barnabu**.¹⁵⁰

Cristoforo Brutti je doveo svojeg sestrića **Pasqualea** (Dabrija) u Istanbul; ovaj mladić je takođe bio visoko kompetentan u jezicima koje je njegov ujak savladao i uskoro je počeo da razvija umijeće pisanja tekstova na turskom. Cristoforo je služio pod bailom Lorenzom Bernardom od druge polovine 1580-ih te mu je kasnije pomagao i rođak Pasquale.¹⁵¹ Na kraju 1590. Cristoforo Brutti je poslao sestrića u Iaşi, gdje je njegov brat Bartolomeo po-

bohrnen Herrn Hn. David Ungnad, Freiherrn zu Sonnegk und Preyburg [...] Mit würcklicher Erhalt- und Verlängerung deß Friedens, zwischen dem Ottomanischen und Römischen Käyserthum und demselben angehörigen Landen und Königreichen Glücklichst-vollbrachter Gesandtschaft ... Herfür gegeben durch ... M. Samuelem Gerlachium (Hrsg. von Samuel Gerlach), Frankfurth am Mayn: In Derlegung Johann David Zunners, 1674.: „Zween Dragomann oder Dolmetscher der Griechischen Religion zugethan sind stehtig bey uns im unserm Hause sonsten zu Galata wonhafft und in Griechischer, Italienischer und Turkischer Sprach erfahren (...) Matthias (...)“; „Griechische hochzeit unseres Dragomans“; „Matthias (...) uns zu seiner hochzeit geladen (...) hat sie ihm sein Schweher oder Schwiger Fater (ein Venediger genant de s. *Cruce* ...“; „Herr Bruli (...) gab der Braut einen (...) Ring.“ 32, 155-156. Del Faro je bio u službi carske ambasade već 1559. g. Drugi put se oženio 1576. g. kćerkom Aurelia Santa Croce, šefa španskih tajnih agenata, odgovornog za prikupljanje podataka. Između 1571. i 1575. g. i Matthias del Faro je takođe primao uplate od Španaca. Bartolomeo Brutti se ubrzo oženio bliskom rođakom Matthiasa del Faro. Kodža Sinan-paša je uhapsio Del Fara zbog sumnje na špijunažu 1593. g. prije pretraživanja carske ambasade; dokazi su mogli upućivati na dostavljanje objavještenja ne samo u korist carske ambasade, već i mletačkog baila; Del Faro je radio u vrijeme Friedricha von Kreckwitz, a u izvorima je opisan kao tvrdoglav, prkosan i neugodan, ali da je bio savršen u svom poslu i koristan za carsku ambasadu, pa za njega nije bilo zamjene. „Zbog toga treba biti strpljiv s njim i razmisliti o ispunjavanju njegovih želja kako bi mogao nastaviti da služi ambasadi i pouzdano i korektno izvršava svoje zadatke.“ Tobias V. Graf, *The Sultan's Renegades: Christian-European Converts to Islam and Making of the Ottoman Elite, 1575-1610*, Oxford University Press, 2017, 140; Julia Kolm, „Kommunikation und Diplomatie“: *Die habsburgische Gesandtschaft in Konstantinopel von 1583 – 1593*, Diplomarbeit, verfasst von Julia Kolm, angestrebter akademischer Grad Magistra der Philosophie, Wien: Universität Wien, 2017, 33–34.

¹⁴⁸Up.: „da Capodistria (...) la famiglia *Verzi* antica dell'Istria“, Pietro Stancovich, *Biografia degli uomini distinti dell'Istria*, Tomo terzo. Trieste, presso Gio. Marenigh tipografo, 1829, 37–39; „Rizzardo da Verzi“, E.-N. Rothman, *Between Venice and Istanbul*, 464.

¹⁴⁹Up.: Giacoma Barnabina Brutti udala se za Pietra Bensa, a Giacomina Antonia Barnabinog udala se za Pietra Borisija iz Bara! E.-N. Rothman, *Between Venice and Istanbul*, 464. Prema drugoj genealogiji (A. Pippidi, *Hommes et idées*), Giacoma Antonia Bruttija udala se za Piera Borisija. Radi se o istoj osobi.

¹⁵⁰S. Marković, „Patriciji Brutti“, 35.

¹⁵¹Nevin e Raniero Speelman-Özkan, „I dragomanni“, *Il Palazzo di Venezia a Istanbul e i suoi antichi abitanti*, a cura di Maria Pia Pedani, *Hilâl. Studi turchi e ottomani* 3, Edizioni Ca'Foscari, Venezia 2013, 63.

stao glavni komornik Petra Hromog, moldavskog vojvode. Braća Marino i Bernardo Borisi takođe su bili zaposleni u Moldaviji kada je Pasquale *Brutti* poslat ujaku (Bartolomeu), koji je bio na dvoru moldavskog vojvode.¹⁵²

U vezi s Dubrovčanima, izvjesni se *Pascal Dabri* pominje u kontekstu vladara Vlaške. Mariora (rumunski: Mărioara) Adorno Vallarga, čiji je muž poticao iz vladajuće denoveške familije, koja je, kao udovica, prebivala u samostanu *S. Maffio*¹⁵³ na Muranu, činila je intenzivnijim, preko Dubrovčana, mletačko-rumunske veze; u Vlašku je s toplim preporukama, pored *Pascala Dabrija* („*qu'un Pascal Dabri*“),¹⁵⁴ od 1585. slala *Zuana (Giovanni) Marini Paolija*.¹⁵⁵ *Sestra Caterina* joj je odgovorila da će biti dobro primljen i počastvovan od vladarskog gospodstva i boljara na dvoru iz obzira i ljubavi prema sestri; uskoro je Dubrovčanin oženio njenu blisku rođaku *Prepiu*; *Pascal*, Džiovov brat, trgovac tamo se nalazi od 1587. godine.¹⁵⁶ Pisma braće *Marini Poli* su značajno svjedočanstvo o istorijskim ličnostima i zbivanjima tog vremena.¹⁵⁷

¹⁵²Za Cristofora *Bruttija* autor navodi da je tečno govorio turski, srpski, albanski i francuski, i da je dobro vladao grčkim i latinskim. Aykut Gürçağlar, „Patterns of Patronage: an Istrian family of dragomans as patrons of arts“, *Across Languages and Cultures*, 14 (2), Budapest 2013, 291.

¹⁵³Mihneina majka bila je Genovežanka iz Pere, Ecaterina Salvaressa (†1590). Njena sestra Maria Adorno Vallarga (udata za Italijana *Nicolae* Vallargu iz Carigrada, a onda za Genovežanina s Hiosa *Fabrizia* Adorna) prebivala je posljednje razdoblje života i umrla u samostanu *San Maffio* na Muranu, gdje je, uz pomoć svoje sestre *Caterine* i sestrića, regenta *Mihnee*, podigla oltar, na kojem je napisano da je Vlaška *romana colonia*. U prepisci koju je vodila (1574/95) pominje se dubrovački poslovni čovjek *Pascal de Marini Poli*, uticajan među Venecijancima. Treća sestra *Salvaressa*, *Lucreția*, s mužem g. *Xenonsom* imala je i kći *Ester sau Prepia*, koja se udala za Dubrovčanina *Ioana de Marini Poli*ja, brata *Pascala*. *Irina Costea*, „Aspecte din viața cotidiană a familiei lui Mihnea al II-lea Turcitul reflectate într-o corespondență particulară de epocă“, *Muzeul național de Istorie a României*, XIV, București 2002, 45-46.

¹⁵⁴„(...) un *Pascal Dabri* sont mêlés dans toute cette vie économique des Balcans.” *Nicolae Iorga*, „Une ville ‘romane’ devenue slave, Raguse”, *Académie Roumaine, Bulletin de la Section historique*, publié avec le concours de la foundation royale Ferdinand I-er, sous la direction de N. Iorga, Tome XVIII, Bucarest 1931, 72.

¹⁵⁵*Nicolae Iorga*, *Raguse et le Roumains*, Bucarest, Imprimerie „Cultura Neamului Românesc“ 1923, 9.

¹⁵⁶Za bratovu nevjestu je naveo da je voljena na dvoru, ali žali što supružnici takvo preimućstvo nisu iskoristili. Međutim, dvor se uskoro umorio od stranaca koji su donosili lijepje riječi preporuke od daleke, siromašne rođake, te su Dubrovčani postajali ogorčeni. Bili su angažovani protiv Petra Cercela, koji je oduzeo *Prepiu* od *Giovannija*, dok ih je mitropolit razvjenčao. Godine 1590. carinik, oko 1596. „*Jean de Marini Poli*“ pominje se kao diplomatski agent *Rudolfa II Habzburškog*, kada je optužio za izdaju moldavskog kneza, koji je, po njemu, radio protiv hrišćana, po uputima svojih grčkih savjetnika, „inimicissimi di cristianità e capitali traditori“. N. Iorga, *Raguse et le Roumains*, 9, 10, 11; *Radu G. Păun*, „Les grands officiers d’origine gréco-levantine en Moldavie au XVIIe siècle. Offices, carrières et stratégies de pouvoir“, *Revue des études sud-est européennes*, Tome XLV (nos 1-4), 2007, Bucarest: Académie Roumaine, Institut d’études sud-est européennes, 2007, 168, 191.

¹⁵⁷Tako *Pascal de Marini Poli* opisuje bana *Yanija (A Costantinopoli per il principe sta Ban Grande, homo savio e amico di principe, qual in sua absentia l’a aiutato molto a tornar nel stato)*, koji je djelovao u korist *Mihnee Poturčenjaka*, za njegove druge vladavine (1585/91).

Smještajući ga hronološki iza sredine novembra 1589. i početka 1590,¹⁵⁸ N. Iorga objavljuje sadržaj pisma kojim se Mariora Vallargo (†1601) s Murana pored Venecije obraća *Marinu*,¹⁵⁹ koji odlazi u Vlašku; dajući mu poruke za njenog sestrića, vojvodu Mihneu II Renegata,¹⁶⁰ ističe da mu preporuči Pasqualea Dabrija, da ga prihvati za slugu: *Raccomandateli da mia parte Pasquale Dabri, del quale io li scrivo che l'accetti per servitore. (...)*.¹⁶¹

Nekoliko godina kasnije, Pasquale Dabri se, izvještavaju mletački diplomatski izvori, nalazi u pratnji engleskog ambasadora u Carigradu. Britanski ambasador Edward Barton¹⁶² je poznat po pridruživanju ratnoj kampanji

Zbog Yanijevih intriga Petar Hromi je bio prinuđen da abdicira, a time je i Bartolomeo Brutti izgubio svoju poziciju na moldavskom dvoru (o rivalitetu Yanija i Bruttija govori izvještaj od 8. decembra 1590). Ban je bio najveći činovnik u Vlaškoj, upravitelj zapadnog dijela zemlje. N. Iorga, *Raguse et le Roumains*, 10, 11; Radu G. Păun, „Enemies Within: Networks of Influence and the Military Revolts against the Ottoman Power (Moldavia and Wallachia, Sixteenth-Seventeenth Centuries)“, *The European Tributary States of the Ottoman Empire in the Sixteenth and the Seventeenth Centuries*, Edited by Gábor Kármán and Lovro Kunčević, Brill, Leiden – Boston 2013, 231; A. Pippidi, *Hommes et idées*, 143.

¹⁵⁸Cristoforo Bruti je 18. januara 1590. bio komornik i član vijeća moldavskog vojvode, a kasnije mletački dragoman u Carigradu. Bio je posrednik između vojvode Mihnee i njegove tetke *Mariette* Vallarga na Muranu. A. Pippidi, *Hommes et idées*, 145.

¹⁵⁹„Signor Marino. Come sarete arrivato a salvamento in Valacchia, che Dio, nostro Signor, ve lo conceda, direte al mio signor figliolo che (...)” N. Iorga, *Ospiti romeni in Venezia (1570-1610)*, 99, 148.

¹⁶⁰Od 1583. g. na vojvodskom dvoru, Cristoforo Brutti i njegov brat Bartolomeo nabavljali su nakit za vojvodu Mihneu II Renegata (*Turcitula - Poturčenjaka*), vojvodu Vlaške 1577/83. i 1585/91. Bartolomeo je u vremenu april–jul 1578, mart 1580 – jun 1591. bio *postelnic* (komornik) Petra Hromog (*Šchiopul*) i Janku Sasula (*Sasa, Saksonga*). Prije toga, posebno je poznat po razmjeni zarobljenika 1575. u Dubrovniku i boravku 1576. i 1577. u Carigradu („giovane di lingua“); postavši udionikom habzburške obavještajne mreže na Levantu, u dosluhu s Habzburzima nastoji da im se Alžir preda pomoću njegovog bivšeg generalnog upravitelja Mehmed-paše, kojeg je otkupom izbavio iz zatočeništva u Rimu. Poslovaao je s Dubrovčaninom Dominikom Georgio i bio prijatelj s Tomom Nadalijem, ljekarom i kanonikom Krakova, a aprila 1590. stiče poljsko plemstvo. O njegovoj smrti davljenjem u zatvoru saznaje se iz izvještaja ambasadora von Kreckwita. S. Marković, „Patriciji Brutti“, 37; R. G. Păun, „Les grands officiers d’origine gréco-levantine en Moldavie“, 186; A. Pippidi, *Hommes et idées*, 138, 143-144; Emrah Safa Gürkan, *Espionage in the 16th century Mediterranean: secret diplomacy, Mediterranean go-betweens and the Ottoman Habsburg rivalry*, A Dissertation submitted to the Faculty of the Graduate School of Arts and Sciences of Georgetown University, Washington, DC, 2012, 181, 292–294, 298–300, 310–311, 447.

¹⁶¹N. Iorga, *Ospiti romeni in Venezia (1570-1610)*, 99. F. Braudel mu je zamjerio način prezentacije izvora: „N. Iorga, *Ospiti Romeni in Venezia, 1570–1610*, Bukurešt, 1932, bolje bi bilo da je objavio dokumenta koja je imao u ruci nego što ih je iznio u formi priče koja iskrivljuje korišćene tekstove“. Fernand Braudel, *Mediteran i mediteranski svijet u doba Filipa II*, Tom II, Podgorica: CID – Beograd: Geopoetika 2001, 565.

¹⁶²Sir Edward Barton (oko 1562/63 – 1598) bio je ambasador u Osmanskom carstvu, imenovan od engleske kraljice Elizabete I. Barton je stigao u Carigrad 1578, kao sekretar uteme-

sultana Mehmeda III protiv Ugarske.¹⁶³ Od vremena Sulejmana Veličanstvenog postala je tradicija da se francuski ambasadori pridruže osmanskim kampanjama protiv Ugarske; bila je to specifična institucija osmanske diplomatije: s jedne strane, kao posmatrači, oni su predstavljali Evropljane – a s druge, bili su posrednici između Osmanlija i Ugarske.¹⁶⁴ U Bartonovo vrijeme, međutim, nije bilo francuskog predstavnika u Istanbulu, pa je, neizbježno, on izabran za ovu misiju, što će predstavljati tačku zaokreta u anglo-osmanskim odnosima;¹⁶⁵ kasnije će britanski ambasadori imati mjesto pod vlastitom

ljitelja engleske ambasade, Williama Harbornea, koji ga je 1588. g. ostavio kao engleskog agenta. U vrijeme rata između Engleske i Španije Barton se teretio za pokušaj dobijanja podrške Osmanlija u tom sukobu, dok je radio na odbrani engleskih komercijalnih interesa, pokušavajući da ubijedi Portu da spriječi Firencu da trguje tkaninom na osmanskoj teritoriji. Jedan od njegovih zadataka bio je i da prati rast uticaja Habsburga i katolicizma u istočnoj Evropi; 1591. g., kada se činilo da će poljski tron biti upražnjen, upotrijebio je uticaj na Porti u korist Sigismunda Bathoryja od Transilvanije, a protiv habzburškog kandidata; iste je godine s carigradskim patrijarhom obezbijedio moldavsko vojvodstvo za Arona, koji se obavezao da će tamo braniti protestante od jezuita. Godine 1596. Barton je pratio sultana Mehmeda III u kampanji protiv Mađarske i bio je prisutan pri opsadi Egera. [Osmanlije, kojima je komandovao sultan, opsjele su Eger od 20. septembra do 12. oktobra, u sklopu dugog rata, i osvojile ga nakon što su njihove snage ubile 7.000 branilaca, uglavnom stranih plaćenika.] Umro je 28. januara 1598. od dizenterije. V.: „Barton, Edward“, *The Dictionary of National Biography*, November 1942, <https://doi.org/10.1111/j.1468-2281.1942.tb01609.x> (26. 3. 2019), 158.

¹⁶³ Godine 1596. Mehmed će otići u rat u kojem je prethodno bilo gubitaka na obje strane, ali uprkos zveketu oružja u Carigradu, nije bila isključena mogućnost postizanja brzog i zadovoljavajućeg mira. Vjerske norme su zabranjivale zamjenu stečenih područja te, iako sultanove ruke nisu bile vezane. U Pragu je prethodno diplomatija Rudolfa II Habzburškog (1576–1612) umnožila napore i pokušala da pridobije nove saveznike za borbu. Kao rezultat toga, 28. januara 1595. sklopljen je savez s Transilvanskom kneževinom. U Carigradu su se, suočenim s različitim viđenjima o smjeru djelovanja prema hrišćanskom svijetu, odvijale frakcijske borbe; Ferhad-pašina interesna grupacija ga je vidjela na moru, iako mu je trebalo dosta vremena da pripremi flotu. Djelovalo se i prema vazalima Moldaviji, Vlaškoj i Transilvaniji. Ibrahim-paša je zamijenio Sinan-pašu, koji je umro aprila 1596. T. Kruppa, „Pasquale Bruti tolmács“, 27; Savo Marković, „Marc’ Antonio Borisi: Život i smrt barskog i koparskog plemića, mletačkog velikog dragomana (o. 1570–1620)“, *Istorijski zapisi*, god. XCII, br. 1–2, Podgorica 2019, 81.

¹⁶⁴ Esin Yurdusev, „Studying Ottoman Diplomacy: a Review of the Sources“, *Ottoman Diplomacy: Conventional or Unconventional?* Edited by A. Nury Yurdusev, Palgrave Macmillan; Houndmills, Basingstoke, Hampshire; New York, 2004, 180. Bartonov uticaj je bio tako snažan da je papinski izaslanik u Poljskoj napisao *quello ambasciatore si faceva Turco, et (...) si dubitava che dovesse diventare un gran Bassà*. R. G. Păun, „Enemies Within“, 229.

¹⁶⁵ Bio je izabran i zbog mogućih pregovora o miru, budući da je bio zaslužan za zaključenje mira između Poljaka i prethodnog sultana, oca Mehmeda III. Prije odlaska, Barton je predstavio svog zamjenika (agenta) Johna Sandersona veziru Hasan-paši, eunuhu, koji je ostao u Carigradu. Sanderson izvještava o ukroćenim životinjama u sultanovoj pratnji. Barton mu je javio da su 10. jula 1596. stigli u Jedrene, a u oktobru ga je obavijestio o zauzimanju Egera. Sir William Foster (ed.), *The Travels of John Sanderson in the Levant, 1584–1602*, London, printed for the Hakluyt society, 1931, 58–60, 149–150.

zastavom u osmanskim kampanjama protiv Ugarske, a britanska i francuska zastava biće ravnopravno zastupljene.¹⁶⁶

Mletački ambasador Marco Venier *dalle Vigne di Pera*, piše 20. jula 1596. duždu i Senatu u Veneciji: „Britanski ambasador, primoran da napusti Carigrad, krenuo je 15. tekućeg.¹⁶⁷ Sa sobom je poveo službenike carskog ambasadora; od naših ljudi, s njegovom svitom su krenuli **Pasqual Dabri**,¹⁶⁸ kojeg sam morao otpustiti iz razloga koji su zaista zaslužili težu kaznu, i Zuanne Alberti, kojeg sam morao da otpustim zbog ranjavanja na ulici, jedne večeri, mladog Spahije, sina Hasana, dragomana na Porti, i sestre Pialiija, kavaza. To je dovelo do žestokih žalbi, a skupina žena je otišla da jadikuje do Divana i paše, pokazujući krvavu košulju i maramu mladića, vičući da se kazni kaurin koji je nezakonito ranio muslimana, vojnika u službi sultana. Da bih ublažio nemir, morao sam učiniti neke darove; svejedno je ostala velika grupa koja se zaklela da će oduzeti Albertiju život; i da izbjegnem skandal, bio sam primoran da ga pošaljem nazad u Hrišćanstvo.“¹⁶⁹ „Francuski am-

¹⁶⁶E. Yurdusev, „Studying Ottoman Diplomacy“, 180.

¹⁶⁷„Now on Friday being the second day of July, 1596. the said Ambassador parted (...); where hauing pitched our Pauillions the Ambassadour sent his *Chaus*, and the **Droguemen**, with the *Grand Signior*, (...). *Purchas his pilgrimes. part 2, In fiue bookes*, Samuel Purchas, London: Printed by William Stansby for Henrie Fetherstone, 1625, <https://quod.lib.umich.edu/e/ebo/A71307.0001.001/1:6.10?rgn=div2;view=fulltext> (9. 4. 2019), 1354.

¹⁶⁸Edward Barton, engleski ambasador, nastojao je da angažuje osmansku vojsku protiv Španije, nekoliko godina nakon napada na Englesku, kada se nije znalo hoće li se španski kralj Filip II (1556–1598) odlučiti na još jednu invaziju. Međutim, na Porti je odlučeno da se pokrene ratna kampanja protiv Ugarske i Transilvanije, dok se osmanska diplomatija usredredila na izazivanje razdora među saveznicima, odnosno na svoje hrišćanske vazale. Poljska se pridružila Osmanskoj ligi. Barton, koji je bio prisiljen da prati sultana na ugarskoj kampanji, podržavan od Ibrahim-paše, uspio je da dovede preživjele članove carske ambasade u Carigradu (Friedrich Kreckwitz je umro ubrzo nakon puštanja na slobodu), ukupno njih 32 iz Carigrada i pet iz Budima, koje je pratio i dragoman Pasquale *Bruti*, tako nazivan u izvještajima mletačkog baila iz Praga, dok bailo u Carigradu, Marco Venier, govori o Dabriju. Decembra 1591. izvještava se da je dragoman „Pasquale Dabri pokojnog g. Christophora Brutija“, tj. da je rođak, ili rod u najširem smislu, što je bilo od uticaja da postane tumač. *Christophoro Bruti* je nastojao da osveti brata Bartolomea, komornika Moldavije, koji je igrao značajnu ulogu u odnosima s jezuitima i u sklapanju poljsko-osmanskog mira, a kojeg je dao usmrtiti vojvoda Aron Tiranin. Nakon smrti Bartolomeovog brata Cristofora, Pasquale je posebno angažovan, ali se odveć ne pominje u izvorima, možda stoga što je do 1596. bio tek nekoliko godina u službi, koju je uspješno obavljao; možda su ga Bartonu preporučili Bartolomeo i Cristoforo Brutti. U svakom slučaju, 20. jula 1596. je bio u Bartonovoj sviti, raspoređen u pratnju oslobođenih zarobljenika za Beč. T. Kruppa, „Pasquale Bruti tolmács“, 28-29; S. Marković, „Ulcinjске obitelji (patriciji Brutti) i europska diplomatska povijest ranog Novog vijeka“, 2, 51.

¹⁶⁹„Venice: July 1596”: *Calendar of State Papers Relating To English Affairs in the Archives of Venice, Volume 9, 1592-1603*, ed. Horatio F Brown (London, 1897), 215-225. *British History Online* <http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/venice/vol9/pp215-225> [accessed 13 March 2019].

basador će ovdje čekati mjesec dana, a zatim pratiti sultana za Beograd. On nema naredbu da ga dalje prati. Razmišljam o tome što bi to moglo značiti da su engleski i francuski ambasadori pozvani da budu s vojskom dok je mletački ambasador ostavljen u Carigradu.¹⁷⁰

Oslobođeni službenici carskog ambasadora će u organizaciji Bartona sanirati neke od posljedica koje im je nanijelo zatočeništvo te posjetiti carigradske crkve.¹⁷¹ U blizini prebivališta engleskog ambasadora bili su razapeti šatori, a za put je opremano (*Zeltern, Teppichten, Polstern, Küchen Geräth, und allerley Victualien*) 36 kamila.¹⁷² S njima će Dabri putovati preko Jedrena, Plovidia, Sofije,¹⁷³ Niša,¹⁷⁴ Beograda¹⁷⁵ (u kojem se okupljala turska vojska), te kroz opasnu i punu izazova ugarsku bojišnicu, od Szolnoka,¹⁷⁶ Pešte,

¹⁷⁰Dešifrovana depeša iz ASV. *Isto*.

¹⁷¹Nakon tri godine zatočeništva (uhvaćeni su prilikom izbijanja rata 1593), članovima domaćinstva von Kreckwitz, oslobođencima iz Crne kule, pripremljeno je kupatilo; posjetili su zatim sedam katoličkih crkava. *Adventures of Baron Wenceslas Wratislaw of Mitrowitz*, committed to writing in the year of our Lord 1599. Literally translated from the original bohemian by A. H. Wratislaw, London: Bell and Daldy, 186, Fleet Street, 1862, posebno 183, 193; W. Foster, *The Travels of John Sanderson in the Levant, 1584–1602*, 153.

¹⁷²Fridrich Seidel, *Denckwürdige Gesandtschaft an die Ottomanische Pforte*, Görlitz, B. Johann Gottlob Laurentius, 1711, 80, 81, 82.

¹⁷³*Adrianopol, Philippopoli, Flusse Hebron, Sophia, Nissa, Griechisch Weissenburg. Isto*, 83-85.

¹⁷⁴„The sixe and twentieth, passing along the Riuer side, on the high way, wee found two men most miserably put to death, hauing each of them a stake thrust in at his Fundament, through his bodie, and so out by his necke; the stake being set vp right on end: the cause was for killing of a *Ianizarie*, they being Christians. The *Grand Signior* passing by, caused them so to suffer. The eight and twentieth, we came to a Towne, called *Neesa*, and a little before our comming to the same, we saw two men staked as afore-said, who were *Transiluanians*, came purposely to spie and view the Campe: also at this Townes end, there were of Christians heads flead, and stopt full of Hay hanged on posts by strings, to the number of three hundred which foure moneths before were slaine by *Turkes*, vnder *Mahomet Basa*, at *Bosna*: (...)“ . *Purchas his pilgrimes. part 2*, 1355.

¹⁷⁵Polu milje od Beograda logor je postavljen 3. avgusta. Barton se agentu Sandersonu javio iz Beograda 8. avgusta 1596, kada je istakao da mu je sultan, u čijim je očima stajao izuzetno dobro, oslobodio ne samo 22 osobe iz Kreckwitzovog domaćinstva, već i šestoricu (!) zatočenih u Budimu, koje je namjeravao sa dragomanom da pošalje Rudolfu II („with my druggaman to send to the Empiroure“) čim stignu u Budim, nadajući se da njegov ukupni trud neće biti uzaludan. Kada je zarobljeni carski ambasador umro u Beogradu, pet slugu u njegovoj pratnji bilo je optuženo za njegovu smrt. Iz Beograda je Barton pisao Sandersonu i 9. novembra 1596. W. Foster, *The Travels of John Sanderson in the Levant, 1584–1602*, 153, 161; *Purchas his pilgrimes. part 2*, 1355.

¹⁷⁶E. Barton *Al Molto Mag. Sig. Gio. Sanderson*, 5. oktobra 1596.: „(...) I haue written twice vnto you, as well from Bellograd as also Solnok, of what in my voyage hitherto had passed, but my Letters were intercepted and torne, brought vnto my hands againe, (...) our arriuell at Agria, which happened the twelfth of September, and the selfe same night he made his trenches and battery (...), the next day being Saturday the second of October, the Castle was rendered, (...) the Inhabitants of Hatuan, a Castle belonging to the Grand Signior, two dayes journey thence, together with the Tartars, assaulted the said Souldiers a mile from

Budima,¹⁷⁷ Váca, Esztergoma, do Beča. Na putu se engleski ambasador sreo sa Ibrahim-pašom;¹⁷⁸ tumač Dabri je ostao u pratnji oslobođenika¹⁷⁹ do njihovog prispijeća u *Hrišćanstvo*.¹⁸⁰ Iako su se trudili da izbjegavaju Tatare,¹⁸¹ u jednom mađarskom selu Tatari su Dabrija i one koji su bili sa njim, sklonjene u jednoj crkvi, otkrili, ali ih je od sigurne smrti spasilo iznenadno nevrije-me.¹⁸² Skupina koju su činili oslobođenici iz carigradske ambasade nastavila je put lađom na Dunavu prema Vácu, dok su janičar i dragoman Dabri, koji su ih pratili obalom, jahali na konjima.¹⁸³ Kako su se približavali Vácu, straži se učinilo da su neprijatelji, ali, nakon što su ih prepoznali (uzvikivali su *Christiani, Christiani*) prihvaćeni su, a nadležni obaviješteni da obalom rijeke idu njihovi pratioci s pismima za upravitelja, te su uvedeni u grad, gdje su prenoćili.¹⁸⁴ Narednog dana su promijenili lađu i nastavili prema Esztergomu, gdje su se susreli s nadvojvodom i tamo zadržali tri dana.¹⁸⁵ Preko Bratislave su, prema Pragu, otputovali za Beč, gdje su stigli na dan sv. Mihaila (29. septembra 1596), tačno pet godina od polaska tog izaslanstva s istog mjesta.¹⁸⁶

Pascal se zatim pominje kao emisar Edwarda Burtona u Pragu: „Praague recevait, du reste, aussi la visite d’un émissaire anglais, l’interprète de l’ambassadeur, **Pascal Dabri**.“¹⁸⁷ Najprije je susreo nadvojvodu Matiju, a po-

Agria in their departure, and cut them all in pieces, because Maximillian with the Emperours forces, hauing a moneth since taken Hatuan, did most cruelly, without compassion, put all the Inhabitants to the sword. Hence the Grand Signior doth within fiue daies determine to goe towards Buda vncertaine vpon what designe. From Solnok I sent my Drogueman to Buda with the Emperours Ambassador his familie, and in Buda I released fiue other, with all which companie, consisting of seuen and twentie, I receiued Letters from my Drogueman, and the Gentleman in Buda released; that they departed from Pest the thirteenth of December toward the Emperours Court, (...).” Purchas his pilgrimes. part 2, 1358.

¹⁷⁷ *Adventures of Baron Wenceslas Wratislaw of Mitrowitz*, 200-207.

¹⁷⁸ F. Seidel, *Denkwürdige Gesandtschaft an die Ottomanische Pforte*, 87.

¹⁷⁹ U drugom pismu iz Egera Barton navodi Sandersonu: „(...) you remember how that the Grand Signior had made me grant of the libertie of all the Emperours Ambassadors his family, which now he hath performed and I haue **sent them by my Drogueman vnto the Emperour**, euen twentie eight persons of which number diuers were Gentlemen of account, so that I hope my seruice therein shall be gracefull to his highnesse, and acceptable to his Maiestie, (...).” Purchas his pilgrimes. part 2, 1358.

¹⁸⁰ *Solnock*; F. Seidel, *Denkwürdige Gesandtschaft an die Ottomanische Pforte*, 91.

¹⁸¹ (...) *die Tartarn immer passiren lassen, und sind wir darauf zu Pest (...)*. *Isto*, 92.

¹⁸² „violent tempest“; *Adventures of Baron Wenceslas Wratislaw of Mitrowitz*, 201-203.

¹⁸³ F. Seidel, *Denkwürdige Gesandtschaft an die Ottomanische Pforte*, 93.

¹⁸⁴ *Adventures of Baron Wenceslas Wratislaw of Mitrowitz*, 207-210. (...) *Als wir aber nun nahe den Waizen (...)*. *Diese Nacht sind wir zu Waizen blieben (...)* *andern Schiff auf Gran*. F. Seidel, *Denkwürdige Gesandtschaft an die Ottomanische Pforte*, 94, 95.

¹⁸⁵ *den drei Tagen zu Gran verharret; isto*, 95.

¹⁸⁶ *am tage Michaelis zu Wien angelandet des 1596. Isto*.

¹⁸⁷ Nicolae Iorga, *Histoire des relations anglo-roumaines*, Jassy: Édition du journal „Neamul Romănesc“, 1917, 21; „(...) die grosse allgemeine Erhebung gegen die Türken ausbrach, wandte Edward Burton und seine Agenten, wie der Levantiner Pasquale Dabri, der 1596

slije je otišao caru Rudolfu II.¹⁸⁸ Mletački bailo je već dva dana nakon dolaska bivšeg osoblja carske ambasade u Beč znao je da je izaslanstvo prvo posjetilo nadvojvodu. U Prag su stigli 8. oktobra, ali sumnjičavi car nije htio da ih primi jer je mislio da špijuniraju, pa je htio da provjeri iz drugog izvora stvarnu svrhu njihovog putovanja, i zapravo, u čije ime su došli. Zato se Pasquale uputio nazad u Beč, gdje je čekaio.

Mletački ambasador Francesco Vendramin je iz Praga 2. oktobra 1596. pisao duždu i Senatu u Veneciji: „Kažu da je u neprijateljskom logoru engleski ambasador po imenu Edward Barton (*Odoardo Bartino*), koji je bio vrlo aktivan u nastojanjima da uspostavi mir između Turaka i njegovog carskog Veličanstva. Njegov jedini cilj je da turska flota isplovi sljedeće godine kako bi napala njegovo katoličko Veličanstvo i odvratila ga od pohoda protiv Engleske. Posredovanjem navedenog ambasadora, nekolicina iz domaćinstva pokojnog carskog ambasadora, koji je umro kao zatvorenik¹⁸⁹ u rukama Turaka, oslobođeni su i već su stigli u carski logor, a za njih je bio zadužen agent engleskog ambasadora. Smatra se da oslobađanje carskih podanika i dolazak agenta imaju za cilj zaključenje mira.“¹⁹⁰ Vendramin opet piše iz Praga 9. oktobra 1596.: „Danas, u podne, stigli su članovi domaćinstva pokojnog carskog ambasadora, tumač engleskog ambasadora, a ostala dva atašea ambasade zaostala su na putu, a to im je naredilo njegovo carsko Veličanstvo, koje sumnja da su turski špijuni. Njegovo Veličanstvo je odlučno da čeka dok ne čuje što ambasador ima da predloži.“¹⁹¹ Konačno, Vendramin daje još jedno obavještenje o Dabriju, pišući iz Praga 16. oktobra 1596. duždu i Senatu u Veneciji: „Ne znam ništa više o prevodiocu engleske ambasade, osim što mu je naređeno da se vrati u Beč. Za njega se kaže da je Venecijanac (Mlečanin) po imenu **Pasquale Bruti**.“¹⁹² Uskoro će bailo Vendramin¹⁹³ izvještavati o ambasadorovom tumaču *Brutiju* (Dabriju); dragoman je od cara pozvan nakon gotovo cijelih mjesec dana iz Beča (*alqu-*

nach Prag reiste (...).“ Idem, *Geschichte des Osmanischen Reiches, Dritter Band: bis 1640*, Nikosia, Cyprus; 1st Edition, TP Verone Publishing House Ltd., Nachdruck des Originals von 1910, 396.

¹⁸⁸ *Adventures of Baron Wenceslas Wratislaw of Mitrowitz*, 209-210.

¹⁸⁹ Osim Kreckwitzja koji je ubrzo poslije oslobođenja umro, oslobođene su Bartonov dragoman Pasquale *Bruti* i dva čauša, čija imena nisu poznata, otpratili u Beč. Tamás Kruppa, „Erdély és a Porta 1594–1597. évi békealkudozásainak történetéhez“, *Századok*, 137, (Budapest, 2003) 3, 619.

¹⁹⁰ Depeša iz ASV. ‘Venice: October 1596’, *Calendar of State Papers Relating To English Affairs in the Archives of Venice, Volume 9, 1592-1603*, ed. Horatio F Brown (London, 1897), 232-236. *British History Online* <http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/venice/vol9/pp232-236> [accessed 13 March 2019].

¹⁹¹ Depeša iz ASV. *Isto*.

¹⁹² Depeša iz ASV. *Isto*.

¹⁹³ T. Kruppa, „Pasquale Bruti tolmaács“, 29.

anti giorni in Viena),¹⁹⁴ nakon provjere drugih, nažalost, neimenovanih izvora onoga što je rekao.¹⁹⁵

Mletački bailo je 13. novembra 1596. prenosio duždu, pozivajući se na iskaz *Brutija*, da je sultan bio spreman da pregovara o miru s carem dok je njegova vojska bila u Bugarskoj i Srbiji proteklog ljeta, gdje su imali poteškoća s okupljanjem ljudi pod oružjem u onom broju koji se smatrao primjerenim sultanove reputacije i njegove lične bezbjednosti. Dodao je da je engleski ambasador dobio nalog od kraljice Elizabete I da utanači djelotvoran mir, ali je uslijedio gubitak Egera, što je, uz druge okolnosti, izmijenilo situaciju, te je Porta odbijala da pregovara po prijašnjim uslovima, dok je Rudolfu II skrenuta pažnja da su Osmanlije svjesne da je u Gornjoj Austriji postojala pobuna među vojskom koja nije htjela da ide izvan granica, u Ugarsku, i koja je stajala u ratničkim družinama, izbjegavajući poslušnost nadređenima. Bailo Vendramin dalje navodi da su osmanske trupe započele ugarsko prodiranje preko granica, imajući ozbiljnu tatarsku pomoć u Gornjoj Ugarskoj te namećući teške obaveze selima za izdržavanje njihovih milicija. Namete su uvećavali do uništenja naroda, odvrćajući ga na taj način od poslušnosti caru, dok provizije, posebno u Košicama i Tokaju, nisu bile dovoljne za odbranu njihovih područja od neprijatelja.¹⁹⁶

Bailo Francesco Vendramin 20. novembra 1596. piše duždu Contariniju da ga je konačno posjetio Pasqual *Bruti*, dragoman ambasadora Engleske, koji ga je obavijestio o različitim stvarima, shodnim onome o čemu je bailo već pisao u Veneciju, da bi dodao da će se sultan nesumnjivo zaustaviti u Beogradu tokom zime te da se, iako bi trebalo, neće vratiti u Carigrad. Govoreći o snazi i veličini turske vojske, dragoman je naveo 800 komada artiljerije *da campagna*, ali vrlo malo komada *da battaglia*, i da je ukupno angažovano ljudstvo dosegalo 200 hiljada osoba.¹⁹⁷ U vezi sa suparništvom pojedinih ratnih grupacija, dragoman je kazao da su odnosi među njima bili napeti; spahije i janičari su se u nekoliko navrata gotovo posjekli na komade. *Pasqual* je dodao da je turska vojska nastavila nadiranje ponajprije podstaknuta zauzimanjem Hatvana,¹⁹⁸ da je objavljena ekspedicija na Transilvani-

¹⁹⁴ *Francesco Vendramin cavaliere ambasciatore* 13. novembra 1596. piše duždu Tommasu Contariniju - „Al Serenissimo Principe di Venetia“: „[1.] Essendosi trattenuto alquanti giorni in Viena Pasqual Bruti dragomano dell’ambasciatore d’Inghilterra di ordine di Sua Maestà, è stato richiamato ultimamente a questa corte, dove comparso parla delle cose de Turchi in conformità di quello, che s’è inteso (...).“ *Isto*, 35. Potcrtao S. M.

¹⁹⁵ *Isto*, 30.

¹⁹⁶ *Isto*, 35-36.

¹⁹⁷ Ovaj je brojka znatno manja od procjene od 300.000, iznijete u: *Adventures of Baron Wenceslas Wratislaw of Mitrowitz*, 195–196.

¹⁹⁸ Za Hatvan se vezuju masakri žena i djece, koja su izvršili Njemci („not the Walloons, but the Germans who had exercised such cruelty“). *Isto*, 198, 210. *Up.*: „Hatvana arx & oppidum hodie sexta hora vespertina occupatum vidi: interemptis omnibus, qui in eo vi-

ju, kada je knez Vlaške¹⁹⁹ nastojao da odobrovolji sultana slanjem poklona, da ambasador Francuske²⁰⁰ nije krenuo u pratnju ratnog poduhvata zbog nedostatka finansijskih sredstava. Dabri je dalje kazao da je u više navrata nastojao da bude primljen od cara da mu poljubi ruke, ali mu je dolazak bio zabranjen na nekoliko dana, a nakon što je više puta bio ispitan od nadvojvode (*serenissimo Massimiliano*)²⁰¹ na bojnopolju, a u Beču od carskih ministara, konačno mu je dozvoljeno da dođe na dvor. Na dvoru je vlada razmatrala u smjeru da ukoliko bi sultan vratio Eger, ili Győr, car bi se odlučio za mir, ali je dragoman nastojao da ih odvрати od takve zablude, smatrajući nemogućim povraćaj ijednog od tih gradova; štoviše, mislio je da bi im bilo neophodno prepustiti Esztergom i Vác, i još im pokloniti ogromnu svotu novca pri zaključenju mira, što bi tako bilo prihvaćeno od Turaka.²⁰²

Engleski ambasador, koji se nalazio na bojnopolju sa sultanom, pisao je caru nudeći se kao mirotvorni posrednik po nalogu svoje kraljice, što je bailo prenio *havendo havuto due giorni sono audientia* (18. novembra 1596); ali se na dvoru presporo donose odluke te dragomanu do tada nije dat ni najmanji nalog. Otuda još samo čeka poklone za njega i ambasadora, zbog napora koje je Barton učinio u oslobađanju, a on u praćenju tih Njemaca nekadašnjeg carskog ambasadora,²⁰³ te da u svakom slučaju namjerava da iz Praga krene nazad za dva-tri dana, prije čega će posjetiti baila, iskazujući veliku odanost *Presvijetlom Duždu*, s navećom željom da se vrati u njegovu

vebant. (...) Arx etiam nunc lucidissime ardet: paucissimi ex imbelli muliercularum atque puerorum turba servati. Hatvanæ. 3. Septembris, 1596.“ (Nicolaus Gabelmanus Friderico Guilielmo Proelectori & Duci Saxoniae). *Epistolarum Turcicarum variorum et diversorum auctorum*, libri V. Ex recensione Nicolai Reusneri Leorini IC. Comitum Palatini Cæsarei, & Consiliarii Saxonici. Francoforti ad Moenium, Excudebat Iohannes Collitius, Impensis Pauli Brachfeldij. Anno M. D. XCVIII, 191-192.

¹⁹⁹Mihaly II vitez; „Mihaj Hrabri“, knez Vlaške 1593-1601, Transilvanije 1599-1600. i kneževine Moldavije 1600. g.

²⁰⁰François Savary de Brèves, 1591-1605.

²⁰¹Matija je drugorođeni sin Maksimilijana II, brat Rudolfa II, rimsko-njemački car od 1608. odnosno 1612. g.

²⁰²T. Kruppa, „Pasquale Bruti tolmács“, 36.

²⁰³Kada je rat izbio 1593. g., carski ambasador Friedrich von Kreckwitz bio je uhapšen i prinuđen da prati sultana Mehmeda III u kampanji protiv Rudolfa II; prethodno su osmanski zvaničnici u njegovoj rezidenciji pronašli inkriminišuće izvještaje, a kad je diplomata pokušao da podmiti njihovog nadređenog, svejedno je uhapšen. Ambasador je umro u Beogradu 1594. kao zatočenik iako je Jedrenskim mirom utanačeno da se habzburški poslanici više ne smatraju taocima sultana. O aktivnosti ambasadora Friedricha von Kreckwitza (1591-1593) i dragomana ambasade Matthie del Faro, iz Galate, koji je 1576. oženio kćerku majstora špijunaže Aurelia Santa Croce, v. posebno: T. V. Graf, *The Sultan's Renegades*, 140-141, 143; Harriet Rudolph, „The Ottoman Empire and the Institutionalization of European Diplomacy, 1500-1700“, *Islam and International Law: engaging self-centrism from a plurality perspectives*, edited by Marie-Luisa Frick, Andreas Th. Müller, copyright 2013 by Koninklijke Brill NV, Leiden, The Netherlands, 173.

službu. Krenuće prema Budimu, gdje će se preobući u tursku odjeću, i odmah poći u Beograd da pronade ambasadora Engleske.²⁰⁴

Četiri dana kasnije bailo Vendramin izvještava dužda da ambasadorov dragoman još nije otišao s dvora, a da ga je jedan od najvažnijih carevih ministara pitao o njegovoj ličnosti, s obzirom da je rođen kao podanik dužda, i odgajan u njegovoj službi. Ako je rođen u Ulcinju do kraja jula 1571, Pasquale je mogao imati 25 godina. Bailo je odgovorio da, s obzirom da je on vrlo mlad (!), a da on je bio izvan i daleko od domovine četiri godine prije nego što je došao na taj carski dvor, nije mu mogao dati nikakvo obavještenje, budući da kod kuće nije čuo za to ime.²⁰⁵ Kazano je Vendraminu, u svakom slučaju, da je dragoman pokazao da je pouzdana osoba i da je primjereno razumijevao pitanja u vezi s Turcima; da je prilično obećavao i da je njegov ambasador svojim pismima učinio prijemčive ponude caru da se kad bude želio potruđi ući u pregovore oko mira, ali da se sada stvari ne nalaze tome prikladnima, budući su izgubljene obje zjenice očiju Ugarske (koje su bile Eger i Győr), tako da se bez povraćaja barem jednog od tih gradova ovo tijelo neće moći upravljati da ne zapadne u tešku propast. Bailo je dodao da je car odlučio da sazove zbor vladara Njemačke u Nürnbergu ili Pfalzu. U svakom slučaju, ukoliko želi da nastavi rat, car prije svega treba da naoružan izađe na bojno polje.²⁰⁶

Dragoman *Pasqual* je došao da posjeti baila Vendramina 27. novembra 1597, pri polasku za Budim, kada mu je rekao da je primio dragulj kao poklon za ambasadora i njemu lično namijenjene lanac (*collana*) vrijednosti 200 talira i u gotovini 800 florena. Sa sobom nosi četiri pisma, jedno carevo, svojeručno, namijenjeno ambasadoru Bartonu, kojem su u drugom pismu pisali vladarevi vijećnici. Dva pisma nosi Ibrahim-paši, Velikom veziiru (april – oktobar 1596; decembar 1596 – novembar 1597; januar 1599 – jul 1601), od kojih je jedno od navedene gospode vijećnika, a drugo od doktora Bartholomäeusa Pezzena, koji je, kad je bio carski ambasador u Carigradu, postao veliki prijatelj s Ibrahim-pašom. Dragoman Pasquale je rekao bailu da je Pezzen prije nekoliko mjeseci napisao još jedno pismo i poslao ga u Beograd Ibrahimu, komplimentirajući mu pokazujući da prezire Sinan-pašu, koji je bio jedini razlog nastavljanja rata i propasti mnogih ljudi, nadajući se da bi mudri i humani Ibrahim našao načina da uskladi razlike, kako bi obje strane mogle živjeti u miru; na pismo Ibrahimu, međutim, nije bilo odgovora.²⁰⁷

²⁰⁴T. Kruppa, „Pasquale Bruti tolmács“, 35, 37.

²⁰⁵*Isto*, 37.

²⁰⁶*Isto*, 38.

²⁰⁷*Isto*, 39.

Sl. 4. Bertalan Székely, *Žene Egera* (Opsada iz 1552), 1867. Commons.
wikimedia.org²⁰⁸

²⁰⁸By Bertalan Székely - pgFwwPW87dt10A at Google Cultural Institute maximum zoom level, Public Domain, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=22026183> (26. 3. 2019).

Dragoman nije imao dobro mišljenje o svojim sagovornicima: nije razumio zašto su insistirali na nereálnim uslovima; Turcima se, u svakom slučaju, bez znatnijeg ljudstva, teško moglo oduprijeti. Prepuštanje zauzetih gradova Esztergoma, Váca i drugih kaštela vezano je za insistiranje carevih ministara na povraćaju oba grada (Eger i Győr), odnosno teritorijalnog uspostavljanja ranijeg stanja. *Bruti* (Dabri) je dodao da su te stvari izložene u carevom kratkom protokolarnom pismu Bartonu, a opširnije u drugom; govorio je i o odnosu s Poljskom,²⁰⁹ za koju je, kazano je, osvajanje Egera podrazumijevalo stvaranje saveza s Mletačkom Republikom i Španijom – na što ga je bailo uvjeravao da se Mlečani drže mira s Osmanlijama; dragoman je odgovorio da je to smatrao sigurnim, a da se dogovor s Poljskom pokazao lažnim, jer je njen kancelar bio na strani sultana. Dragoman je znao iz sigurnog izvora da je kancelar Zamoyski u odličnim odnosima s Carigradom.²¹⁰ Vendramin je na kraju i 27. novembra 1596. ponovio da je dragoman *Pasqual*, kao najodaniji duždev podanik, želio da mu služi nakon što napusti službu ambasadora Engleske.²¹¹ Nekoliko dana kasnije, 4. decembra 1596, bailo je javljao da je ambasador Španije, Don Guillen de San Clemente, saznao za *Brutijev* (Dabrijev) odlazak s pismima ambasadoru Bartonu i da se žalio nekome od glavnih ministara da se car služi Englezom da bi ugovorio mir sa sultanom, dok je kraljica njihova neprijateljica s oružjem stalno upepenim na kralja, te se mogao iznaći drugi i vjerniji način za tu svrhu. Odgovoreno mu je da je car želio da prizna napore koji su učinjeni za oslobađanje i povratak Njemaca kući, a da su inače sve misli okrenute nastavku rata, pri čemu se od katoličkog Veličanstva očekuje toliko neophodna pomoć.²¹² Bailo 6. decembra 1596. piše duždu da se sultan nastoji okoristiti *di persona dei Polachi* da bi se oni okrenuli protiv vladara Transilvanije, na osnovu čega se Sigismund Báthory ne bi mogao pridružiti carskom savezu, dok se neprijatelj priprema da s velikim snagama sljedeće godine opsjedne Beč. S tim u vezi se ranije pregovaralo s Poljacima, a sada se pregovara posebno s velikim kancelarom, kojem je Transilvanija ponuđena u feud.²¹³ U vezi sa ekspedicijom *Brutija* (Dabrija) i engleskog ambasadora, o kojoj je prethodno izvještavao, bailo je razumio da se gotovo sigurnim smatra da ne treba zaključiti mir sa sultanom,²¹⁴ ponajprije zbog toga što smatraju da će se njegov za-

²⁰⁹ Car se u teškoj poziciji obratio Poljskoj da je ubijedi da se pridruži protivturskom savezu. *Isto*, 30.

²¹⁰ *Isto*, 30. *Up.*: „Bien reçū à Lwow par le grand chancelier Zamoyski, aquel il devait ses lettres de noblesse octroyées par la Diète en avril 1590, Bruti se trouvait à Varsovie en août et septembre“. A. Pippidi, *Hommes et idées*, 143.

²¹¹ T. Kruppa, „Pasquale Bruti tolmács“, 39, 40.

²¹² *Isto*, 41.

²¹³ *Isto*, 42.

²¹⁴ *Isto*, 43.

htjev odnositi na povraćaj svih krajeva koje je car zauzeo u ovom ratu, kao i još kojeg mjesta u Ugarskoj, uz novčanu svotu, a da za povraćaj Egera i Győra neće ni da čuju.²¹⁵ Tako je Rudolf II bio zabrinut jer ako poslije pada Egera bude tražio mir²¹⁶ kad se Porta već spremila za narednu, ofanzivnu ratnu kampanju, biće jasno da je vojno slab i nesposoban da se ozbiljno odbrani.²¹⁷ Prijetilo je i iz neodlučne Poljske, koja je dobila primamljivu ponudu od Osmanlija, pa nije postignut nikakav mirovni sporazum.²¹⁸ To se pretpostavlja na osnovu činjenice da Vendramin piše 21. decembra 1596. da ga je car pozvao u audijenciju. Upitan za mletačku pomoć, bailo Prevedre je, sugerišući da će zahtjev prosljediti duždu, neodređeno odgovorio da je Mletačka Republika zainteresovana za uspjeh carskog oružja.²¹⁹ To je bio dio diplomatske ofanzive koju je započeo carski dvor; ne mnogo kasnije, carski će agent Arideo Burguntio i sekretar, već pomenuti Bernardino Rosso, doći u Veneciju, gdje ih je *Collegio* saslušao 31. januara 1597; izuzev kurtoaznih gestova, ništa nisu postigli.²²⁰

Pretpostavlja se da je dragoman Pasquale *Bruti* (Dabri) nastradao u Beogradu.²²¹ Pripremajući ratnu ofanzivu, tu ga je vjerovatno dao uhvatiti i smaknuti Hasan-paša.²²² *Bruti* (Dabri) i njegova pratnja su otišli za Beograd, ali je njihov put tragično završio: Hasan-paša, koji je bio u Beogradu zbog pripreme ljetne osmanske ofanzive, uhapsio ga je, i ubrzo nakon toga, pod nejasnim okolnostima, pogubio; bio je uhvaćen i *Ali csaust*, koji je pokušavao da stigne do turske prijestonice iz Gyulafehérvára.²²³

Dabri je pogubljen negdje u decembru 1596. ili početkom sljedeće godine, kada je pokušao da se preko Beograda vrati kući u Carigrad.²²⁴ U pozadini postupka Hasan-paše bila je borba između frakcija na Porti, intenzivirana nakon smjene Ibrahim-paše, oktobra 1596. Hasan je bio popularan među vojskom; radikalno, smatrao je poslanstvo Engleza i Ibrahim-paše izdajom osmanskih interesa, pri čemu bi brutalni čin učinio zastale pregovore nemogućim.²²⁵ Međutim, sultan je već u decembru 1596. ponovo vratio Ibrahima

²¹⁵ *Isto*, 43.

²¹⁶ *Isto*, 30.

²¹⁷ *Isto*, 31.

²¹⁸ *Isto*, 31, 32.

²¹⁹ *Isto*, 44, 45.

²²⁰ *Isto*, 32.

²²¹ „Može se samo pretpostaviti da je Pasquale Bruti, koji je bio dragoman engleskog ambasadora Bartona, koji je bio zle sreće u Beogradu, (...)“ Tamás Kruppa, „Okmányok és iratok a tizenöt éves háború időszakából (1594–1597)“, *Levéltári közlemények*, 76, no. 2, Budapest, 2005, 54.

²²² T. Kruppa, „Pasquale Bruti tolmács“, 32.

²²³ *Isto*.

²²⁴ T. Kruppa, „Erdély és a Porta 1594–1597. évi békealkudozásainak történetéhez“, 620–621.

²²⁵ T. Kruppa, „Pasquale Bruti tolmács“, 32–33.

na vlast. Hasan se našao u teškoj situaciji, jer je ovakvim preokretom zbog pogubljenja Dabrija mogao izazvati sultanov bijes, što ga je lako moglo koštati života.²²⁶ Ibrahim-paša je pokušao sve što je mogao da bi to postigao.²²⁷ Prinuden da se brani, Hasan je insistirao, između ostalog, da *Bruti* nije mrtav, već zatočen u Galati i da je sve to izmislio Barton uz Ibrahim-pašinu podršku, da bi učinio njegov položaj nemogućim.²²⁸

Edward Barton je 5. juna 1597. iz Carigrada pisao savjetniku Bartholomäusu Pezzenu,²²⁹ ranijem tamošnjem carskom ambasadoru²³⁰ o miru, o potrebi oslobađanja dvojice zarobljene braće koji su bili u službi Ibrahim-paše, i dr, naglasivši da „što se tiče dragomana Pascalea ostajemo očajni zbog mnogih obavještenja koja nam se daju, da ga je Hasan-paša dao ubiti“; to je obavještenje, ako mu je odgovaralo, Pezzen mogao preko Venecije koristiti protiv Hasan-paše²³¹ (*Del Pascale dragomano restiamo desperati per le molte informazioni che si vengono date, che Hassan bassa l'habbia fatto morire, impero piacendola pótra usare l'espedito contra detto Hassan bassa descritto per via di Venetia*).²³²

U svakom slučaju, Dabrijevo putovanje u Prag nije bilo uzaludno zbog nekih rezultata koji su pregovorima postignuti. To potvrđuje Giovanni Marini u zanimljivom izvještaju od avgusta 1597.²³³ Habzburški agent Marini, koji je s transilvanskog dvora slao izvještaje o ratnim zbivanjima u Beč i Prag, prikazivao je u njima dvorsku atmosferu i intrige, kao i novosti iz rumunskih vojvodstava; izvještavao je i o putu *Nicolo-a di Luca* za Carigrad u julu 1597. kao rezultatu Dabrijevih praških razgovora.²³⁴ Kako se o tom poslanstvu saznaje samo iz Marinijevog pisma, nije jasno kakav mu je zadatak bio povjeren: *Nicolo di Luca* je posjetio Portu vjerovatno radi špijunaže u vezi sa vojskom preko Dunava; najkasnije ranog septembra 1597. u Pragu su bili uvjereni da neće biti sultanove ratne kampanje kao prethodne godine, koja se sa zebnjom iščekivala posebno zbog prošlih gubitaka.²³⁵

²²⁶ *Isto*, 33.

²²⁷ *Isto*.

²²⁸ *Isto*.

²²⁹ *Up.*: T. Kruppa, „Erdély és a Porta 1594–1597. évi békealkudozásainak történetéhez“, 623.

²³⁰ „Edward Barton sztabuli angol követ Bartholomeus Pezzennek 1597. június 5. U regesti je istaknuto: *Pasquale Bruti dragománnal kapcsolatlan nem reménykedik, a hírek szerint Hasszán belgrádi pasa megölette*. T. Kruppa, „Okmányok és iratok a tizenöt éves háború időszakából (1594–1597)“, 77.

²³¹ *Isto*, 78.

²³² „To je dragoman Pasquale Bruti, koji je u ime Ibrahim-paše pregovarao o miru u Beču i Pragu u zimu 1596. Na povratku u Beograd, uhvatio ga je i pogubio Hasan-paša, Ibrahimov protivnik.” *Isto*, 77-78.

²³³ T. Kruppa, „Pasquale Bruti tolmács“, 33.

²³⁴ *Isto*.

²³⁵ *Isto*.

Usljed nedostatka drugih dokumenata, o razgovorima Dabrija i Luke osim o ovom putu u Carigrad ništa se ne zna, ali je činjenica da su se i u 1596 – godini najveće borbe na bojnopolju tokom petnaestogodišnjeg rata - diplomatski odnosi odvijali, iako nametanjem pretjeranih i neprihvatljivih uslova, ali su ipak obje strane držale otvorena vrata miru.²³⁶

Očajni je razdor trajao međutim i u jesen 1597. Veliki vezir je dva puta pokušao da se riješi Hasana, koristeći za to *Brutijev* slučaj.²³⁷ Sudbinu Dabrija rasyjetljava depeša Girolama Capella, mletačkog baila u Carigradu, upućena duždu i Senatu 7. oktobra 1597: „*Hassan*-paša je bolestan od groznice; on je miljenik janičara, ali ga mrzi *Ibraim*-paša. Engleski ambasador je podnio zahtjev da treba da bude kažnjen za ubistvo Pasqualea Dabrija, koji je bio uključen u Portine pregovore o miru.“²³⁸ Ličnost Hasan-paše oslikava depeša istog baila upućena duždu i Senatu 5. novembra 1597: „Veliki vezir *Ibrahim* je smijenjen, a Hasan eunuh je zauzeo njegovo mjesto. Smatra se da je pametan, pohlepan, prijatelj Jevreja i intimni prijatelj Cicale.“²³⁹ Konačno, carigradski bailo 19. novembra 1597. izvještava na sljedeći način: „Prilikom posjete Hasan-paši, sinu Mehmeta, paša je pitao nije li Pasquale Dabri skriven u Galati, na zahtjev engleskog ambasadora, koji je klevetao Hasana (optužujući ga za Dabrijevu smrt).“²⁴⁰

Engleski ambasador se ubrzo razbolio i nije mnogo nadživio svojeg dragomana. Bailo Capello izvještava dužd i Senat 28. januara 1598. o smrti Bartona: „Engleski ambasador je mrtav.“²⁴¹ Mletački ambasador nije propustio da obavi svoje ceremonijalne dužnosti, tako da osoblje engleske ambasade može podnijeti izvještaj kraljici. Smrću tog ambasadora Turci su izgubili posrednika u pregovaranju o miru s Carem.²⁴²

²³⁶ *Isto*.

²³⁷ *Isto*. T. Kruppa, „Erdély és a Porta 1594–1597. évi békealkudozásainak történetéhez“, 627.

²³⁸ Depeša iz ASV. ‘Venice: October 1597’, in *Calendar of State Papers Relating To English Affairs in the Archives of Venice, Volume 9, 1592-1603*, ed. Horatio F Brown (London, 1897), pp. 290-292. *British History Online* <http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/venice/vol9/pp290-292> [accessed 13 March 2019].

²³⁹ Depeša iz ASV. ‘Venice: November 1597’, in *Calendar of State Papers Relating To English Affairs in the Archives of Venice, Volume 9, 1592-1603*, ed. Horatio F Brown (London, 1897), pp. 292-301. *British History Online* <http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/venice/vol9/pp292-301> [accessed 13 March 2019].

²⁴⁰ U nastavku se prepiska ticala drugih pitanja. *Isto*.

²⁴¹ Barton se sa Mehmedom III vratio iz ratne kampanje u januaru 1597. W. Foster, *The Travels of John Sanderson in the Levant, 1584–1602*, xviii-xix.

²⁴² ‘Venice: January 1598’, in *Calendar of State Papers Relating To English Affairs in the Archives of Venice, Volume 9, 1592-1603*, ed. Horatio F Brown (London, 1897), pp. 305-310. *British History Online* <http://www.british-history.ac.uk/cal-state-papers/venice/vol9/pp305-310> [accessed 13 March 2019].

Zaključak

Na osnovu raspoložive građe, posebno analize testamenata iz Državnog arhiva u Dubrovniku odabranih shodno *Vlajkijevoj genealogiji antunina*, kao i istoriografskih saznanja, rekonstruišu se rodoslov i društvenoistorijska uloga Dabrija, jednog od najznačajnijih ulcinjskih patricijskih rodova. Istaknuti ulcinjski plemići, podržavaoci Balšića, udionici kreditne trgovine i ulagači, imali su svoj posjed i u Valdanosu. Pretpostavljena je, hipotetično, povezanost pripadnika dubrovačkih antunina Gabro s ovim rodom. Dabri su ostavili trag o svojem prisustvu i djelatnosti u Ulcinju i Dubrovniku ne samo značajnim svjedočanstvima ekonomske i kulturne prošlosti, već se razvoj političke situacije u njihovom zavičaju odrazio na ulogu ovog roda na znatno širem geopolitičkom području. Upravo je limitrofnost njihovog rodnog grada činila da se Dabri, jezički kompetentni, uz svoje rođake uključe u dobro organizovanu i razvijenu obavještajnu djelatnost, čime će ishodovati istaknut položaj kod diplomatskih predstavništava stranih zemalja u Osmanском carstvu. Trgovačka razmjena potrebama uzajamno zavisnih subjekata, kao i pribavljanje i dostava informacija među suprotstavljenim, ali međusobno komunicirajućim stranama, obostranim će interesima stvoriti mogućnost da pripadnici roda Dabri posredstvom najuticajnijih diplomata svojeg vremena zadobiju značajne uloge u ferventnim ratnim zbivanjima izazvanim prodorom Osmanlija u Srednju Evropu. Izraziti je primjer Pasquale Dabri. Između saveznika i neprijatelja, konkurenata i pouzdanika, rođaci i prijatelji povezani su otporom motivisanim ponajprije vjerom, kao i žalom za izgubljenom domovinom, usidrenom u višestruko percepiranom pograničju. No, u tim previranjima i prelomnim događajima, rod Dabri će, sudbinama njegovih najmlađih izdanaka, na kraju XVI i početku XVII vijeka, ubrzano nestati s istorijske scene. Prozopografskom elaboracijom životopisa članova roda Dabri, sintezom odnosnih podataka i saznanja, pruža se uvid u društveni život zavičajnog mu emporija, naknadna utočišta u imperijalnim središtima i perifernim „osmatračnicama“, u jednu višestoljetnu i višeslojnu, bogatu i važnu, naglo prekinutu povijesnu vertikalnu Sredozemlja.

Savo MARKOVIĆ

THE DABRIS, PROMINENT PATRICIAN LINEAGE OF ULCINJ

Summary

Based on the available documents, in particular the analysis of last wills from the State Archives in Dubrovnik chosen pursuant to *Vlaichi's genealogy of the Antonines*, as well as historiographical findings, the historical role and the activities of the members of one of the most important noble lineages from Ulcinj are discussed. The chronological, genealogical and onomastic compatibility of this lineage to expatriates of Ulcinj, Antonines the Gabros from Dubrovnik are pointed to. Prominent nobility of Ulcinj from the 14th century, supporters of the Balšić dynasty, credit trade participants and investors, also had their property in Valdanos. The Dabris made their mark of presence in Ulcinj and Dubrovnik not only with the significant testimonies of the economic and cultural past, but the development of the political situation in their homeland reflected in the role of this lineage in a much wider geopolitical area. It was the limitrophy of their native commune that made linguistically competent the Dabris, along with their relatives involved into a well-organized and developed intelligence activity, that would give them a prominent position at the diplomatic representations of foreign countries in the Ottoman Empire. Trade exchange between interdependent entities, as well as provision and delivery of information between opposed but interacting parties, imbued by mutual interests, will create an opportunity for members of the Dabri lineage to gain - through the most influential diplomats of the time - significant roles in the fervent war events caused by the Ottoman breakthrough into Central Europe. However, in these turmoils and groundbreaking events, the Dabris, with the fates of their youngest offspring, at the end of the 16th and the beginning of the 17th century, will rapidly vanish from the historical scene. The prosopographical elaboration of the biographies of members of the Dabri lineage and the synthesis of relevant data provide an insight into the social life of their native emporium, their subsequent refuges in imperial centers and peripheral "watchtowers", the centuries-old, multilayered and important, abruptly interrupted historical vertical of the Mediterranean.